



www.overijssel.nl

Postadres
Provincie Overijssel
Postbus 10078
8000 GB Zwolle

Telefoon 038 499 88 99
Telefax 038 425 48 41

GRONDWATERWET Beschikking

2008/0024998 d.d. 26 februari 2008

Aanvrager	Vitens NV t.a.v. de heer ir. J.C. van Winkelen Postbus 40205 3504 AA Utrecht		
Adviseur van de aanvrager			
Onderwerp	Grondwaterwet; verlening van een vergunning aan Vitens NV voor het onttrekken van grondwater uit de Slenk van Reutum ten behoeve van de openbare drinkwatervoorziening te Manderveen, gemeente Tubbergen.		
Naam van de winning	Slenk van Reutum		
Doel	openbare drinkwatervoorziening		
Hoeveelheid per jaar	3.000.000 m ³		
Onderbouwing	- Milieueffectrapport: Veiligstellen drinkwater voor Noordoost Twente, Arcadis, 19 september 2005 nr: 110623/CE5/1F8/000351. - Geohydrologisch onderzoek Slenk van Reutum, DHV/Rogge & Co, maart 2004, nr: WA-DW20040059. - Aanvulling op de aanvraag en wijziging van de aanvraag: Vitens NV brief 19 december 2006 met als bijlage Maatregelen- en monitoringplan Mander, Vitens NV, 14 december 2006.		
Datum ontvangst aanvraag	3 april 2006	Kenmerk provincie	
Datum verzoek aanvulling aanvraag	20 september 2006	Kenmerk provincie	WB/2006/3653
Datum ontvangst aanvulling aanvraag	2 januari 2007	Kenmerk provincie	2007/0000572

Bij correspondentie graag ons kenmerk vermelden.

RABO Zwolle 3973.41.121

Per 24 juni 2006 heeft de provincie nieuwe telefoonnummers en e-mail adressen. Het nieuwe algemene nummer is 038 499 88 99, het e-mail adres postbus@overijssel.nl.

Bezoekadres
Luttenbergstraat 2 Zwolle

Deze beschikking bestaat uit de volgende onderdelen.

1. AANVRAAG	4
2. PROCEDURE	4
3. BESCHIKKING	4
4. VOORSCHRIFTEN BEHORENDE BIJ DEZE BESCHIKKING	4
4.1. VOORSCHRIFT 1 ALGEMEEN	4
4.2. VOORSCHRIFT 2 METEN EN VASTLEGGEN VAN DE ONTTROKKEN HOEVEELHEID GRONDWATER	5
4.3. VOORSCHRIFT 3 METEN EN VASTLEGGEN VAN DE FREATISCHE GRONDWATERSTANDEN EN/OF STIJGHOOGTEN	5
4.4. VOORSCHRIFT 4 VERMINDERING VAN DE TE ONTTREKKEN HOEVEELHEID	6
4.5. VOORSCHRIFT 5 BEËINDIGING VAN DE WINNING	6
4.6. VOORSCHRIFT 6 UITGANGSSITUATIE EN EVALUATIE	7
4.7. VOORSCHRIFT 7 MAATREGELENPAKKET	7
5. OVERWEGINGEN BESCHIKKING	8
5.1. BEOORDELINGSKADER	8
5.2. DE AANVRAAG MET BIJLAGEN	8
5.3. VOORGESCHIEDENIS	9
5.4. DE PROCEDURE	10
5.5. NOODZAAK VAN DE ONTTREKKING	11
5.6. REFERENTIESITUATIE EN NULSITUATIE: WAAR ZIJN DE LAATSTE 4 LOCATIEALTERNATIEVEN MEE VERGELEKEN	13
<i>Uitgangspunt in het MER</i>	13
<i>Oordeel Gedeputeerde Staten</i>	14
5.7. LOCATIEKEUZE DOOR VITENS NV (VAN 31 NAAR 1)	15
<i>Rechtstreekse zuivering van oppervlakte water</i>	15
<i>De vier alternatieve locaties</i>	16
<i>Westerhoeven valt af</i>	16
<i>Geestersche Stroomkanaal valt af</i>	16
<i>De locatiekeuze Vechterweerd of Slenk van Reutum</i>	17
<i>Meest milieuvriendelijke alternatief op locatieniveau (MMA)</i>	19
<i>MMA op inrichtingsniveau</i>	19
5.8. ONZE BEOORDELING VAN HET SELECTIEPROCES VAN DE LOCATIEALTERNATIEVEN	19
<i>Selectieproces: van 31 naar 4</i>	20
<i>Van 4 naar 2</i>	20
<i>Beoordeling van de keuze tussen Vechterweerd en de Slenk van Reutum</i>	21
5.9. BEOORDELING VAN DE INRICHTING SLENK VAN REUTUM	23
<i>De relatie met een drinkwaterwinning in Duitsland</i>	23
<i>Algemene beoordeling grondwatermodel en gebruikte methoden voor effectbepaling</i>	23
<i>Geohydrologische modellen</i>	24
<i>(On)zekerheden in de modellen</i>	25
<i>Winningsscenario's</i>	25
<i>Methodiek voor het bepalen van de effecten op de landbouw</i>	26
<i>Methodiek voor het bepalen van de effecten op de natuur</i>	27
<i>Energie en afvalstoffen/hulpstoffen</i>	28
<i>Mitigerende maatregelen</i>	28
<i>Compenserende maatregelen</i>	28
<i>Inrichtingsvarianten</i>	29
<i>Conclusies</i>	30
5.10. DE AANVRAAG	30
5.11. BESCHRIJVING EN BEOORDELING EFFECTEN IN DE OMGEVING	30
<i>Ad. A Bodemverontreinigingen in het onderzoeksgebied</i>	30
<i>Ad. B. Natuurgebieden</i>	31

Beoordeling van de kwaliteit van de beschrijving	32
De habitat toetsing	32
De Habitatrichtlijn	33
De referentiesituatie	33
Effecten van de Alternatieven	34
Effecten op habitattypen	34
Effecten op soorten	34
Conclusie Habitattoets	34
<i>Ad.C. Landbouwgebieden</i>	34
Overzicht van de beschreven effecten	35
Direct Ruimtebeslag	35
Indirect ruimtebeslag	35
Opbrengstderving landbouw	35
Kansen voor landbouw.....	36
Conclusies landbouw	36
<i>Ad. D. Bouwwerken</i>	36
<i>Ad. E. Overige grondwateronttrekkingen</i>	36
<i>Ad. F. Archeologische monumenten</i>	36
5.12. SAMENVATTING MONITORING	37
6. DE ZIENSWIJZEN INGEBRACHT OP HET MER	37
7. DE ZIENSWIJZEN INGEBRACHT OP DE ONTWERPBESCHIKKING (BIJLAGE 3)	39
8. CONCLUSIE.....	40
RECHTSMIDDEL.....	40
<i>Bijlage 1 PROCEDURE</i>	41
<i>Bijlage 2: Maatregelen- monitoringsprogramma (aparte bijlage)</i>	43
<i>Bijlage 3: Reactienota naar aanleiding van de ingediende zienswijzen (aparte bijlage)</i>	43

1. Aanvraag

Op 3 april 2006 hebben wij een aanvraag om vergunning voor het onttrekken van grondwater ontvangen van Vitens NV. De aanvraag betreft het onttrekken van 300.000 m³ grondwater per maand en maximaal 3 miljoen m³ grondwater per jaar ten behoeve van de openbare drinkwatervoorziening in Noordoost Twente.

2. Procedure

De aanvraag is in overeenstemming met de in afdeling 3.4 (uniforme openbare voorbereidingsprocedures) van de Algemene wet bestuursrecht en afdeling 13.2 Wet Milieubeheer bepaalde procedure behandeld.

Voor een uitgebreide beschrijving van de verdere procedure verwijzen wij u naar bijlage 1 van deze beschikking.

3. Beschikking

Gelet op het bepaalde in de Wet milieubeheer, de Grondwaterwet, de Provinciewet, de Algemene wet bestuursrecht, de Verordening voor de Fysieke Leefomgeving Overijssel en het Waterhuishoudingsplan 2000*, hebben wij besloten:

- I.
 - a. **aan Vitens NV vergunning te verlenen voor het onttrekken van maximaal:**
 15.000 m³ grondwater per dag;
 300.000 m³ grondwater per maand;
 3.000.000 m³ grondwater per jaar.
 - b. **de vergunning te verlenen voor een periode van 15 jaar.**
 - c. **de vergunning te verlenen voor de locatie Manderveen, die kadastraal bekend staat als**
 - gemeente Tubbergen, sectie B, nummers 1303, 1302, 1300, 1299, 3780, 1297, 2600, 1295, 1294, 1293, 3119, 2504, 1305, 1304, 1301, 2655, 2599, 1292, 1291, 1290.
 - Gemeente Tubbergen sectie TBG02 B, nummers: 1249 ged, 1250 ged, 1251 ged, 1252 ged, 1253 ged, 1254 ged, 1255 ged, 1256 ged, 1259 ged, 1260 ged, 1261 ged, 1262 ged, 1263, 1466, 1710, 1711, 2029 ged, 2030 ged, 2031, 2032, 2033, 2034, 2299 ged, 2300 ged, 2924 ged, 3183, 3334, 3335 ged, 4140 ged, 4337 ged, 4529, 4730, 4732.
 - d. **het grondwater mag worden onttrokken voor het de productie van drinkwater voor de openbare drinkwatervoorziening.**
- II. **aan deze beschikking de volgende voorschriften te verbinden.**

4. Voorschriften behorende bij deze beschikking

4.1. Voorschrift 1 Algemeen

- a. De aanvraag voor deze vergunning (WB/2006/1247) en de daarbij behorende tekeningen, overige bijlagen en aanvullende gegevens (ons kenmerk 2007/0000752) maken deel uit van deze vergunning. De inrichting moet in overeenstemming zijn met de bij deze vergunning behorende gegevens en tekeningen, tenzij in de voorschriften anders wordt bepaald.
- b. Het grondwater mag worden onttrokken uit het watervoerende pakket tot een diepte van maximaal 66 meter beneden maaiveld.
- c. De vergunninghouder draagt er zorg voor dat de vergunning of een afschrift daarvan berust bij diegene die binnen het bedrijf verantwoordelijk is voor de waterwinning. Op verzoek van een controlerende ambtenaar dient deze persoon de vergunning en de onder voorschriften 2d, 3d, 3e, 3i en de in bijlage 2 genoemde ijkingen, meetstaten/waarnemingen te kunnen overleggen.
- d. Indien een winput buiten gebruik wordt gesteld dient het boorgat binnen drie maanden te worden gedicht, tenzij deze winput na goedkeuring van Gedeputeerde Staten van Overijssel voor een ander doel wordt bestemd.

Bij het dichten van de put dient het oorspronkelijke bodemprofiel zo goed mogelijk te worden hersteld, waarbij ervoor moet worden gezorgd dat oorspronkelijk gescheiden watervoerende pakketten door een weerstandbiedende laag gescheiden blijven.

- e. Bij vervanging van de waterwinningsmiddelen dient hiervan binnen twee weken schriftelijk mededeling te worden gedaan aan Gedeputeerde Staten van Overijssel, onder overlegging van de desbetreffende gegevens.

4.2. Voorschrift 2 Meten en vastleggen van de onttrokken hoeveelheid grondwater

- a. De vergunninghouder zorgt ervoor dat de onttrokken hoeveelheid grondwater wordt gemeten en geregistreerd.
- b. De onttrokken hoeveelheid grondwater wordt zodanig gemeten dat het meetresultaat niet meer dan vijf procent afwijkt van de werkelijk onttrokken hoeveelheid.
- c. Meetinstrumenten worden op een goed toegankelijke plaats geïnstalleerd, zodanig dat de instrumenten goed afleesbaar zijn.
- d. De onder 2a genoemde meetresultaten dienen ten minste maandelijks te worden geregistreerd op een meetstaat.
- e. Bij vervangen of resetten van een meetinstrument wordt zowel de eindstand van het oude meetinstrument als de beginstand van het nieuwe meetinstrument geregistreerd.
- f. Op de meetstaat wordt, onder opgave van de datum, eveneens melding gemaakt van voorvallen, die van invloed kunnen zijn op de meting.
- g. De meetstaten worden minstens vijf jaar voor Gedeputeerde Staten van Overijssel beschikbaar gehouden.
- h. Aan het eind van ieder jaar dienen de geregistreerde hoeveelheden grondwater te worden ingevuld op een door de provincie Overijssel vastgesteld registratieformulier. Vóór 31 januari van het opvolgende jaar dient het formulier naar Gedeputeerde Staten van Overijssel gezonden te worden.

4.3. Voorschrift 3 Meten en vastleggen van de freatische grondwaterstanden en/of stijghoogten

- a. De vergunninghouder handhaaft of richt het waarnemingsnet in conform het in bijlage 2 “document Maatregelen- en monitoringplan Mander” opgenomen waarnemingsnet.
- b. De filters moeten worden geplaatst volgens de geldende NEN-norm¹ zodat er een goede boorbeschrijving gemaakt kan worden. De boorbeschrijvingen moeten worden gemaakt volgens de geldende NEN-norm² zodat dat er een juist beeld wordt verkregen van de doorboorde grondlagen.
- c. De doorboorde scheidende lagen dienen rondom de buizen afgedicht te worden met een materiaal dat een waterscheidende functie heeft en niet milieubelastend is.
- d. Na het inrichten van het onder voorschrift 3a genoemde waarnemingsnet overlegt de vergunninghouder binnen 14 dagen de volgende gegevens van de nieuw geplaatste peilfilters:
 - de filterstelling (diepte bovenkant- en onderkant filter) in cm t.o.v. N.A.P. en maaiveld;
 - de diameter van filter en van stijgbuis;
 - het materiaal van filter en van stijgbuis;
 - gemeten stijghoogte;
 - een boorstaat of profielbeschrijving;
 - de hoogte van het maaiveld ter plaatse in cm t.o.v. N.A.P.;
 - de hoogte van het meetpunt (= referentiepunt; veelal bovenkant buis) in cm t.o.v. N.A.P.;
 - een detailschets van de meetpunten en de directe omgeving met de bijbehorende maten;
 - de afwerking van de meetlocatie;
 - de toegankelijkheid van de meetlocatie;
 - de coördinaten van de meetpunten volgens het rijksdriehoekstelsel;
 - de beherende en waarnemende instantie;

¹ momenteel: NEN 5119:1991 “boring en monsterneming in grond”.

² momenteel: NEN 14688-1:2003 “Identificatie en classificatie van grond – Deel 1: Identificatie en beschrijving” en NEN 14688-2:2004 “Identificatie en classificatie van grond – Deel 2: Grondslagen voor een classificatie”.

- de contactpersoon inzake het waarnemingsnet.
- e. De vergunninghouder zorgt dat de stijghoogte en/of grondwaterstand wordt waargenomen in de peilbuizen conform het in bijlage 2 opgenomen waarnemingsnet. De metingen dienen in ieder geval te worden verricht op de 14^e en 28^e van elke maand, dan wel indien deze dagen op een zaterdag vallen op de daaraan voorafgaande werkdag en indien op een zon- of feestdag op de eerstvolgende werkdag.
 - f. De onder voorschrift 3d en 3e bedoelde waarnemingen dienen te worden gezonden aan TNO-NITG³, binnen de daarbij onderling overeengekomen termijn en nader overeen te komen vorm. Indien TNO-NITG niet meer optreedt als landelijke databeheerder dienen de gegevens naar zijn rechtsopvolger en/of Gedeputeerde Staten van Overijssel gestuurd te worden.
 - g. De vergunninghouder zorgt voor de instandhouding van de onder voorschrift 3a genoemde meetpunten, zodat de betrouwbaarheid en continuïteit van de waarnemingen gewaarborgd blijft. Dit houdt onder andere in dat:
 - incidentele schades dienen te worden hersteld;
 - ten minste 1 keer per 5 jaar de filters worden afgepompt en schoongemaakt;
 - ten minste 1 keer per 10 jaar de meetpunten worden gewaterpast.
 - h. Als een peilbuis van het voor deze vergunning aanwezige waarnemingsnet niet meer door de vergunninghouder of een derde wordt waargenomen, dient deze peilbuis binnen een maand na de laatste meting te worden gedempt. Bij het dempen van de peilbuis dient het oorspronkelijke bodemprofiel zo goed mogelijk te worden hersteld, waarbij ervoor moet worden gezorgd dat oorspronkelijk gescheiden watervoerende pakketten door een weerstandbiedende laag gescheiden blijven.
 - i. Ieder onderhoud en elke waterpassing dienen te worden gemeld bij TNO-NITG⁴, binnen de daarbij onderling overeengekomen termijn en nader overeen te komen vorm. Indien TNO-NITG niet meer optreedt als landelijke databeheerder, dienen de gegevens bij zijn rechtsopvolger en/of Gedeputeerde Staten van Overijssel gemeld te worden. Op een goed gemotiveerd schriftelijk voorstel van de vergunninghouder kan door of namens Gedeputeerde Staten van Overijssel goedkeuring gegeven worden voor wijziging van het waarnemingsnet. De goedkeuring kan alleen plaatsvinden als deze wijziging geen gevolgen heeft voor de monitoring van de winning en belangen van derden dus niet worden geschaad.

4.4. Voorschrift 4 Vermindering van de te onttrekken hoeveelheid

- a. Indien de te onttrekken hoeveelheid langdurig (meer dan 1 jaar) met meer dan 30 % van de per jaar vergunde hoeveelheid wordt verminderd, dient dit ten minste twee jaar van tevoren gemeld te worden aan Gedeputeerde Staten van Overijssel. Dit voorschrift geldt niet in noodsituaties.
- b. Bij de melding zorgt de vergunninghouder voor een actueel grondwatermodel waarmee de hydrologische effecten van de vermindering van de winning kunnen worden berekend. Dit grondwatermodel wordt aan Gedeputeerde Staten, inclusief een geohydrologische beschrijving van het model (handleiding), ter beschikking gesteld.

4.5. Voorschrift 5 Beëindiging van de winning

- a. Het voornemen tot sluiting van de winning dient minimaal twee jaar voor sluiting van de winning schriftelijk gemeld te worden aan Gedeputeerde Staten van Overijssel.
- b. Bij de melding zorgt de vergunninghouder voor een actueel grondwatermodel waarmee de hydrologische effecten van de beëindiging van de winning kunnen worden berekend. Dit grondwatermodel wordt aan Gedeputeerde Staten, inclusief een geohydrologische beschrijving van het model (handleiding), ter beschikking gesteld.
- c. De metingen zoals voorgeschreven in voorschrift 3e, dienen tot en met twaalf maanden na het staken van de grondwateronttrekking te worden uitgevoerd.
- d. Binnen drie maanden na het beëindigen van de metingen zoals voorgeschreven in voorschrift 3e dienen deze per peilbuis in een document te worden verzameld. Dit document dient naar Gedeputeerde Staten van Overijssel te worden gezonden.

³ momenteel: afdeling Grondwater, t.a.v. de heer D.H. Ottema, Postbus 80015, 3508 TA Utrecht.

⁴ momenteel: afdeling Grondwater, t.a.v. de heer D.H. Ottema, Postbus 80015, 3508 TA Utrecht

4.6. Voorschrift 6 Uitgangssituatie en evaluatie

- a. De vergunninghouder dient de uitgangssituatie anno 2007 vast te leggen conform het in bijlage 2 "Maatregelen- en monitoringplan Mander" bijgevoegde evaluatie en monitoringsprogramma. De vergunninghouder dient in 2012 en 2017 een rapport op te stellen over de gevolgen van de wijziging van de winning voor de nadere bij het grondwaterbeheer betrokken belangen. Dit rapport dient te worden opgesteld in overleg met Gedeputeerde Staten van Overijssel, het Waterschap Regge en Dinkel en de werkgroep Water van LTO uit Mander.
- b. Voor 1 juli 2013 en 1 juli 2018 dient het rapport met de evaluatie te worden gezonden aan Gedeputeerde Staten van Overijssel, Postbus 10078, 8000 GB Zwolle.

4.7. Voorschrift 7 Maatregelenpakket

- a. De vergunninghouder dient er zorg voor te dragen dat, ter bevordering van de watervoerendheid van beken in het gebied, het maatregelenpakket zoals door de vergunninghouder voorgesteld in haar brief met aanvulling op de aanvraag van 19 december 2006 wordt uitgevoerd. Het maatregelenpakket dient is samenwerking met het Waterschap Regge en Dinkel en de werkgroep Water van LTO uit Mander te worden uitgevoerd.

Maatregelenpakket

Maatregel	Beoogd effect	Te realiseren door	Periode
Stimuleren via gebiedsproces	Op gang brengen grondmobiliteit	Bijdragen aan beoogde bedrijfsverplaatsing. Bij kavelruil/ grondmobiliteit juiste gewas op juiste plaats bevorderen	2007-2009
Verhogen drainagebasis en vergroten waterretentie/-berging	Vertraging afstroming, vergroten sponswerking gebiedswater vasthouden en bergen	a. Verondiepen of dempen sloten (bermen, natuurterrein en landbouwgebied), slimme drainage, waterbeheer per bedrijfskavel. b. Herinrichting of grasstroken langs beek en esranden. c. Retentie in de Mander-maten. d. Spoelwater vasthouden en infiltreren op eigen terrein Vitens	2007-2009
Verbeteren bronssystemen Mosbeek en Hazelbekke	Herstel beekloop, met name watervoerendheid	Bijdrage aan herstel onnatuurlijk ingesloten en/of lekke gedeelten beekloop.	2007-2009
Verbeteren bodem- en (grond)waterkwaliteit	Vermindering af- en uitspoeling nutriënten. N als richtnutriënt	Stimuleringsregeling beperking stikstofverliezen tot nitraatnorm	2007-2011

5. Overwegingen beschikking

Aan deze beschikking met bijbehorende voorschriften liggen de volgende overwegingen ten grondslag.

5.1. Beoordelingskader

De Grondwaterwet van 1981 (Stb. 392) bevat een algemene regeling inzake het onttrekken van grondwater en het in samenhang daarmee infiltreren van water ter aanvulling van het grondwater.

De wet biedt het kader voor een evenwichtige afweging van alle belangen van kwantitatieve en kwalitatieve aard die betrokken zijn bij het onttrekken van grondwater en het in samenhang daarmee infiltreren van water.

De wet stelt in artikel 14 dat het onttrekken van grondwater verboden is, tenzij ons college daarvoor een vergunning heeft verleend. De vergunning komt tot stand via de uniforme voorbereidingsprocedure van afdeling 3.4 Algemene wet bestuursrecht en afdeling 13.2 Wet milieubeheer.

Bij onttrekkingen vanaf 3 miljoen m³ per jaar dient de aanvraag voorzien te zijn van een milieueffectrapportage in overeenstemming met de bepalingen van hoofdstuk 7 Wet milieubeheer.

In de Richtlijnen hebben wij gevraagd om alle relevante milieu informatie op basis waarvan een locatiekeuze kan worden gemaakt. En vervolgens als voor de locatie Mander wordt gekozen hiervoor een inrichting-mer te maken voor de verschillen inrichtingsvarianten.

In de overwegingen zal dus achtereenvolgens aandacht worden besteed aan de locatiekeuze, de inrichtingskeuze en voor de aangevraagde variant aan de gevolgen voor de bij het grondwaterbeheer betrokken belangen. Dit zijn effecten op landbouw, natuur, zetting van grondlagen waardoor schade aan gebouwen kan ontstaan, verplaatsing van grondwaterverontreinigingen, archeologische bodemschatten en andere onttrekkingen.

Het toetsingkader leidt tot de volgende onderdelen in deze beschikking:

- Noodzaak van een onttrekking;
- Oordeel over de gestelde noodzaak;
- Beschrijving van de locatiekeuze;
- Beoordeling van wijze waarop de locatiekeuze tot stand is gekomen;
- Beoordeling van de locatiekeuze zelf;
- Beschrijving van de inrichtingskeuze;
- Beoordeling van de wijze waarop de inrichtingskeuze tot stand is gekomen;
- Beoordeling van de inrichtingskeuze zelf;
- Beoordeling van de gevolgen voor de bij het grondwaterbeheer betrokken belangen;
- Beoordeling van de noodzakelijke voorschriften ter bescherming van de bij het grondwaterbeheer betrokken belangen;
- Beoordeling van de noodzakelijke monitoring en evaluatie verplichtingen die aan de aanvrager moeten worden opgelegd.

De aanvraag is tevens getoetst aan de bepalingen van de Habitatrichtlijn. Dit vanwege de directe nabijheid van het Habitatgebied "Springendal Dal van de Mosbeek" en de aanwezige bijzonder flora en fauna.

5.2. De aanvraag met bijlagen

Op 3 april 2006 is door Vitens NV vergunning aangevraagd in het kader van de Grondwaterwet voor het onttrekken van maximaal 300.000 m³ grondwater per maand en maximaal 3 miljoen m³ grondwater per jaar ten behoeve van de openbare drinkwatervoorziening in Noordoost Twente.

Bij de aanvraag behoort het Milieu Effect Rapport (MER): Drinkwatervoorziening Noordoost Twente.

In deze rapportage wordt de aanvraag onderbouwd. Vitens NV heeft op ons verzoek de aanvraag aangevuld met een overzicht van te nemen mitigerende maatregelen en een voorstel betreffende monitoring van de gevolgen van de voorgenomen activiteit. Tevens heeft Vitens NV bij haar brief van 19 december 2006 haar aanvraag gewijzigd.

Vitens NV vraagt nu een vergunning voor een periode van 15 jaar.

De stukken behorende bij de aanvraag zijn:

- Milieueffectrapport: Drinkwatervoorziening Noordoost Twente, Arcadis, 19 september 2005 nr: 110623/CE5/1F8/000351 bestaande uit de volgende delen (samengevoegd in een map):

	Samenvatting	MER	drinkwatervoorziening	ongedateerd
Deel A	Veiligstellen	drinkwatervoorziening	voor Noordoost Twente	19 september 2005
Deel B	Hoofdpijnen	MER	drinkwatervoorziening	Noordoost Twente: 19 september 2005
Deel C	Locatiekeuze	MER	drinkwatervoorziening	Noordoost Twente: 19 september 2005
	Inrichting			
- Geohydrologisch onderzoek Slenk van Reutum, DHV/Rogge & Co, maart 2004, nr WA-DW20040059. Dit rapport bestaat uit de volgende deelrapportages:

	Samenvatting	DHV/Rogge & Co maart 2004;
Fase 1a	Vergelijking Duitse en Nederlandse wetgeving en beleid	DHV/Rogge & Co 15 april 2003
Fase 1c ⁵	De hydrologie van Reutum, beschrijving van het grondwatermodel	DHV/Rogge & Co 10 mei 2004
Fase 1c	De hydrologie van Reutum, beschrijving van het grondwatermodel, BIJLAGEN	DHV/Rogge & Co mei 2004
Fase 2	Methoden voor de bepaling van effecten op landbouw en natuur	DHV/Rogge & Co 18 juli 2003;
Fase 2	Bodemkundige basisgegevens en validering methode voor de bepaling van effecten op landbouw	DHV/Rogge & Co 18 november 2003
Fase 3	Scenario's en effecten	DHV/Rogge & Co maart 2004
Fase 3	Scenario's en effecten	DHV/Rogge & Co maart 2004
Fase 3	Evaluatie van de effecten van scenario's op de vegetatie	KIWA NV/Nature-consult Hildesheim 6 februari 2004
Fase 3	Relatie vegetatieontwikkeling en drinkwaterwinning in Noordoost-Twente	KIWA NV Oktober 2005
- Aanvulling op de aanvraag en wijziging van de aanvraag: Vitens NV, brief 19 december 2006 met als bijlage Maatregelen- en monitoringplan Mander, Vitens NV, 14 december 2006.

5.3. Voorgeschiedenis

Sinds 1963 wordt ten behoeve van de drinkwatervoorziening water gewonnen in de omgeving van Mander. De winning startte onder het regiem van de Grondwaterwet Waterleidingbedrijven. Het was toen gebruikelijk om alvast met winnen te beginnen en dan de effecten van de onttrekking te meten en op basis van deze gegevens een vergunning bij de minister van Volksgezondheid aan te vragen. In die procedure was de provincie adviseur van de Minister.

De winning Manderveen/Manderheide werd ingericht als een alternerende winning.

In het natte seizoen (winter) werd er onttrokken in het westelijke en laag gelegen Manderveen.

De grondwaterstand van de daar aanwezige (te natte) landbouwgronden werd daardoor verlaagd.

In de drogere perioden (zomer) werd in het meer oostelijk gelegen Manderheide onttrokken.

De grondwaterstanden in dat gebied waren dan toch al zo diep dat een verdere verlaging voor de landbouw geen kwaad kon. Deze manier van winning kon echter niet voorkomen dat er toch nog schade aan de landbouw ontstond.

Pas in 1993 is een definitieve vergunning verleend aan de Waterleidingmaatschappij Overijssel NV (WMO). Deze vergunning is in 1999 vernietigd door de Afdeling Bestuursrecht van de Raad van State.

⁵ De rapportage van Fase 1b over de gebruiksprognoses maakt geen onderdeel uit van de rapportages.

In 1993 hebben wij een vergunning verleend voor de waterwinning Manderveen/-heide (gemeente Tubbergen) van WMO (thans Vitens NV). Dit besluit betrof een legalisering van de winning van 4,5 miljoen m³/jaar (welke al sinds 1963 plaatsvindt) en de mogelijkheid de winning, na compensatie, uit te breiden tot 6 miljoen m³/jaar. Tegen dit besluit was beroep ingesteld door een aantal agrariërs in de omgeving en een Duits waterleidingbedrijf welke een waterwinning heeft aan de Duitse zijde van de grens. Op 27 april 1999 heeft de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State in de bodemprocedure ons besluit, op grond van een ondeugdelijke motivering en een onvoldoende voorbereiding, vernietigd. De Afdeling heeft op de volgende punten gewezen:

1. Er is ten onrechte afgezien van een beoordeling van effecten van grondwaterwinning te Mander op Duits grondgebied.
In de voorbereiding van het besluit 1993 heeft de provincie de betrokken Duitse instanties meerdere malen verzocht om informatie over de geohydrologische situatie in het aangrenzende Duitse gebied aan te leveren. Deze informatie is toen onvoldoende verkregen. In het besluit van 1993 is daarom geen rekening gehouden met de Duitse belangen. De omstandigheid dat de medewerking van Duitse zijde in het verleden onvoldoende is geweest mag er naar het oordeel van de Raad van State niet toe leiden dat de belangen in Duitsland niet worden mee gewogen.
2. Bij de verlening van de vergunning zijn andere belangen dan die van de vergunningaanvrager, gekoppeld aan een deugdelijke motivering, onvoldoende afgewogen.
De Afdeling vindt dat het op zichzelf niet onjuist is dat aan het gedurende vele jaren gedogen van de grondwaterwinning enige betekenis wordt toegekend in het kader van de uit te voeren belangenafweging. Ook indien de vergunninghoudster aan de gedoogsituatie een zeker vertrouwen zou mogen ontleen, betekent dat echter niet dat zonder meer vergunning voor de bestaande grondwaterwinning moest worden verleend. Een besluit op een vergunningaanvraag kan niet worden genomen zonder dat ook andere belangen dan die van vergunninghoudster worden afgewogen. Deze belangen zouden aan vergunningverlening in de weg kunnen staan.
Gedeputeerde Staten hebben, wat betreft de onttrekking van 4,5 miljoen m³ per jaar, in feite het standpunt ingenomen dat vanwege de gewekte verwachtingen weigering van de vergunning onmogelijk was. Volgens de Afdeling is het besluit op dit punt in strijd met het beginsel van behoorlijk bestuur; besluiten moeten berusten op een deugdelijke motivering.
3. Een deugdelijke motivering ontbreekt ook ten aanzien van de stellingname van Gedeputeerde Staten, dat maatregelen die de schade voor belanghebbende partijen compenseren zeer kostbaar zijn, en dat om die reden met een schadevergoeding kan worden volstaan.
In het besluit werd compensatie voor de uitbreiding van de winning noodzakelijk en haalbaar geacht. Waarom dit voor de bestaande winning niet mogelijk werd geacht blijkt niet duidelijk uit het besluit. Dit klemmt te meer aangezien in het Waterhuishoudingsplan 1991 was vermeld dat compensatie van de winning bijzondere aandacht verdient bij het beslissen op de aanvraag.

Vitens NV heeft naar aanleiding van deze vernietiging van ons besluit van 1993 aangegeven door te willen gaan met een winning in Mander. Zij heeft daartoe in maart 2000 een Mer-procedure voor nieuwe beschikking gestart. In de Startnotitie "Grondwateronttrekking Mander" van 28 februari 2000 geeft Vitens NV (voorheen WMO) aan een Milieueffectrapport te willen opstellen. In de overwegingen zullen wij ook aandacht besteden aan de drie punten zoals die zijn genoemd in de uitspraak van de Afdeling bestuursrechtspraak van april 1999.

De probleemstelling is als volgt in de Startnotitie samengevat:

"Sinds de grondwaterwetvergunning voor de winning bij Mander is vernietigd, is er in de regio Noordoost-Twente een extra tekort in de dekking van de drinkwaterbehoefte van 4,5 miljoen m³ per jaar. In deze drinkwaterbehoefte kan, vanuit bestaande pompstations en met de bestaande infrastructuur niet worden voorzien zonder winning bij Mander."

Vitens NV stelt verder dat het MER beoogt oplossingen voor het bovenstaande probleem aan te dragen, door te onderzoeken of de grondwateronttrekking te Mander op een duurzame manier kan worden voortgezet.

5.4. De procedure:

In deze MER-procedure zijn een aantal (wettelijke) stappen te onderscheiden.

1. Indiening van de Startnotitie "Grondwateronttrekking Mander" van 28 februari 2000.
2. Ter inzage legging Startnotitie ten behoeve van de richtlijnen.
3. Advies van de Commissie voor de Milieueffectrapportage betreffende de richtlijnen.
4. Vaststelling door Gedeputeerde Staten van de Richtlijnen.
5. Indiening MER en vergunningaanvraag op 3 april 2006.

6. 30 mei 2006 besluit Gedeputeerde Staten betreffende aanvaardbaarheid MER.
7. Ter inzage legging MER van 12 juni 2006 t/m 25 juli 2006.
8. Hoorzitting op 10 juli 2006.
9. Toetsingsadvies Commissie MER van 13 september 2006.

Daarna volgt de procedure van de vergunningsaanvraag. In het kader van deze aanvraag is ons ontwerpbesluit ter inzage gelegd. De volgende stukken zijn bij dit ontwerpbesluit eveneens ter inzage gelegd.

1. De Startnotitie
2. Onze Richtlijnen
3. Het Milieueffectrapport
4. Het geohydrologische onderzoek met bijbehorende stukken
5. De ingediende zienswijzen op het MER
6. De reactie van Vitens NV op enkele van deze zienswijzen
7. Toetsingsadvies Commissie voor de milieueffectrapportage
8. De aanvraag
9. Verzoek tot aanvulling van de aanvraag
10. Brief Vitens NV betreffende de wijziging en de aanvulling van de aanvraag.

Bij de terinzagelegging van de definitieve beschikking zijn in aanvulling op de hierboven benoemde stukken de volgende stukken ter inzage gelegd.

1. het verslag van de hoorzitting
2. de ingediende zienswijzen
3. de reactie van de aanvrager (Viten NV) op de ingediende zienswijzen
4. het verzoek aan de Commissie voor de Milieu effectrapportage om een nader advies betreffende het grondwatermodel.
5. het advies van de Commissie over de wetenschappelijke basis van het in het milieueffectrapport gebruikte grondwatermodel.

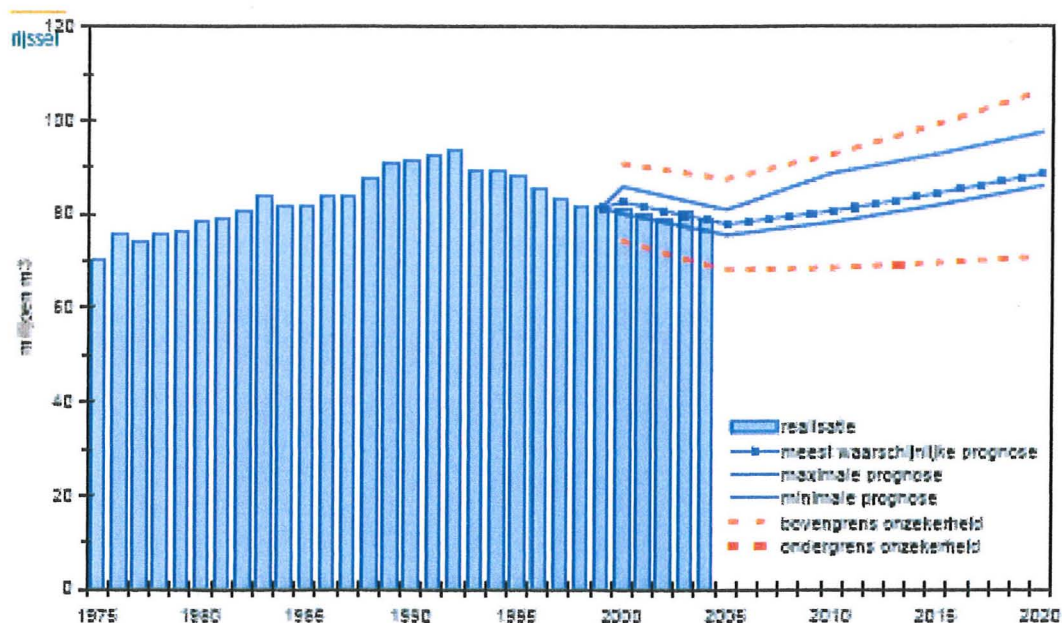
5.5. Noodzaak van de onttrekking

Motivering Vitens NV

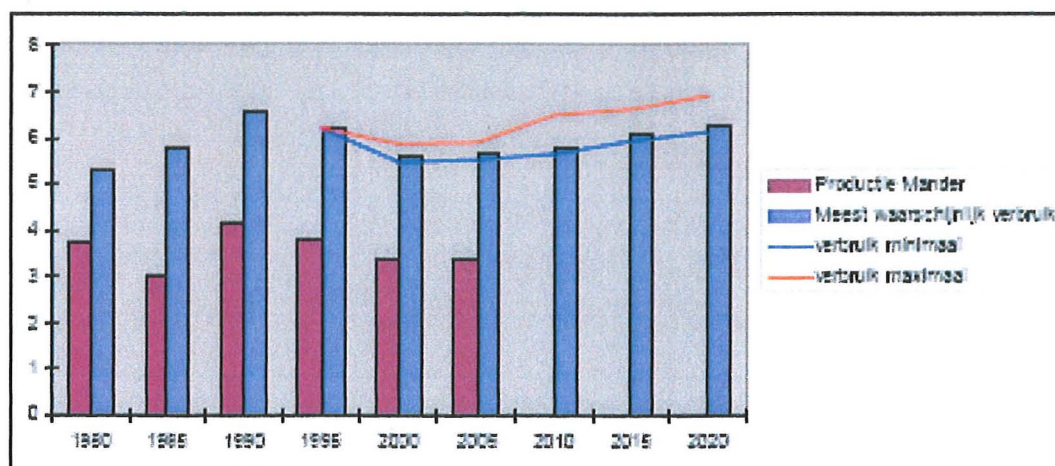
Het doel van de aanvraag is om het tekort van 4,5 miljoen m³ drinkwater in het voorzieningsgebied Noordoost Twente op te lossen. In hoofdstuk 2 onderdeel 2.1. van deel A van het MER heeft de aanvrager aangegeven hoe zij de ontwikkeling van vraag naar en aanbod van drinkwater in de komende 15 jaren ziet. Haar conclusie is dat in 2020 een tekort aan de aanbodkant van minimaal 4,5 miljoen m³ zal ontstaan als er geen maatregelen worden genomen. Vitens NV stelt daarbij dat levering vanuit andere bestaande productielocaties niet mogelijk is, omdat hier de (vergunning)capaciteit ontbreekt om dit tekort op te vangen. Een alternatief zal dus moeten worden gezocht en ontwikkeld om de benodigde 4,5 miljoen m³ voor Noordoost Twente veilig te stellen.

Beoordeling Gedeputeerde Staten

In de afbeelding 2.2 is inzicht gegeven in de verwachte ontwikkeling van de vraag naar drinkwater in Overijssel tot 2020. Deze prognose is voorzien van de maximale en minimale variant.



Voor Noordoost Twente ziet deze prognose er als volgt uit:



Als deze prognose wordt gelegd naast de huidige situatie in Noord-Oost Twente ontstaat het volgende beeld.

Aanbod	Bruto	Netto	1989	2000	2005	2010	2015	2020
Mander	4,5	4,46	3,8	3,4	3,4	?	?	?
Rodenmors	1,5	1,4	0,2	1,0	1,4	1,4	1,4	1,4
Weerselo	1,0	0,99	0,99	0,99	0,99	0,99	0,99	0,99
Denekamp	0,5	0,46	0,46	0,46	0	0	0	0
Totale productie	7,5	7,33	5,45	5,85	5,79	2,39	2,39	2,39
Prognose				2000	2005	2010	2015	2020
Meest waarschijnlijke progn.				5,6	5,7	5,8	6,1	6,3
Maximale prognose				5,9	5,9	6,5	6,6	6,9
Tekort				2000	2005	2010	2015	2020
Meest waarschijnlijke progn.				- 0,25	- 0,09	3,41	3,71	3,91
Maximale prognose				0,05	0,11	4,11	4,21	4,51

Er zal dus water moeten worden geleverd. In het locatiedeel van het MER is vervolgens door Vitens NV aangegeven waar dat water vandaan kan komen.

Wij kunnen ons vinden in de stelling dat voor de drinkwatervoorziening van Noordoost Twente het noodzakelijk is een onttrekking van 4,5 miljoen m³ per jaar te realiseren. Tevens zijn wij het eens met de stelling dat binnen de huidige beschikbare productiecapaciteit geen ruimte is om dit tekort op te vangen. Er zal daarom een nieuwe locatie moeten worden gevonden. Dit kan een al vergunde locatie zijn waar nog geen water wordt onttrokken (Vechterweerd) of een nieuwe locatie waarvoor nog een vergunning moet worden afgegeven.

5.6. Referentiesituatie en nulsituatie: waar zijn de laatste 4 locatiealternatieven mee vergeleken

In de Richtlijnen hebben wij over het nulalternatief en de referentiesituatie het volgende gesteld:

Wij zijn van oordeel dat er geen reëel nulalternatief is, omdat dit niet voldoet aan de doelstelling van de initiatiefnemer (op duurzame wijze voorzien in de drinkwaterbehoefte in de regio Noordoost Twente).

Volstaan kan worden met het beschrijven van de huidige milieusituatie, inclusief autonome ontwikkeling, als referentiesituatie voor het beschrijven van de milieugevolgen. Voor de situatie te Mander verdient het aanbeveling (zoals ook in de startnotitie verwoord) om zowel de situatie zonder grondwaterwinning als de situatie met de huidige onttrekking als referentie te nemen.

Uitgangspunt in het MER

Vitens NV heeft in het MER de feitelijke situatie zoals deze bestond in 1999 als referentiesituatie (REF1999) genomen. Dat wil zeggen: een onttrekking door Vitens NV van 3,8 miljoen op de locaties Manderveen en Manderheide en een onttrekking van 2,66 miljoen op de locatie Getelo door het Duitse waterleidingbedrijf WAZ. In het MER worden de effecten weergegeven van de vier alternatieve locaties waarbij de winning door Vitens NV toeneemt tot 4,5 miljoen m³/jaar. Daarbij wordt tevens rekening gehouden met het feit dat de winning door WAZ, vanwege de vergunningen waarover WAZ in 1999 beschikte, toeneemt tot 4,7 miljoen m³/jaar.

De vier locaties zijn door Vitens NV qua gevolgen vergeleken met de gevolgen van de referentiesituatie. De vergelijking van de locaties is uitgevoerd per thema: Water en Bodem, Landbouw, Natuur, Landschap, Grijze milieueffecten en Bedrijfsvoering.

Voor de locaties Westerhoeve, Vechterweerd en Geestersche Stroomkanaal betekent dit dat in de beschrijving van de veranderingen die optreden als gevolg van een van deze onderzochte locaties de gevolgen van het verlaten van de locatie Manderveen en Manderheide zijn mee gewogen. Voor de locatie Slenk van Reutum zijn de gevolgen van het verlaten van de winplaats Manderheide meegenomen. De winning van WAZ blijft in alle gevallen bestaan. Hiermee is bereikt dat voor de alternatieve locaties de milieugevolgen op een eenduidige wijze zijn beschreven en met elkaar zijn vergeleken.

Verder zijn voor de locatie Slenk van Reutum de gevolgen voor de landbouw door Vitens NV ook in beeld gebracht ten opzichte van de situatie zonder winning.

Voor de natuur is in beeld gebracht wat de gevolgen van de verandering zijn ten opzichte van de feitelijke situatie 1999 en is een doorkijk gegeven wat maximaal voor de natuur bereikt kan worden als in het geheel geen onttrekking meer plaats vindt in zowel het Nederlandse als het Duitse deel van de Slenk van Reutum.

Een vergelijking met een nulsituatie (geen winning in de Slenk van Reutum) is niet goed mogelijk. De huidige winning Manderveen/Manderheide bestaat al sinds 1963, de winning van WAZ bestaat sinds 1978. Het beschrijven van een nulsituatie 1963 is gelet op alle ontwikkelingen en veranderingen in het gebied niet realistisch. Het sluiten van de huidige winningen zal dan ook niet leiden tot de terugkeer naar de situatie zoals die in 1963 in het gebied werd aangetroffen.

Hierover heeft Vitens NV nog het volgende opgemerkt (deel C hoofdstuk 10.1):

In dit MER zijn de effecten van de alternatieven beschreven ten opzichte van de Referentiesituatie in 1999 (REF1999), die representatief is voor de huidige situatie. De gevolgen van de alternatieven voor het milieu komen in een ander perspectief te staan, wanneer als referentie in plaats van een situatie mét, een situatie zonder grondwaterwinning wordt gekozen. In dat geval ontstaat een beeld van de situatie die kan optreden wanneer grondwaterwinning in de Slenk van Reutum (dus zowel door Vitens NV als door WAZ) geheel achterwege zou blijven. Deze situatie wordt de Nulsituatie genoemd.

Anders dan de Referentiesituatie is de daadwerkelijke Nulsituatie (dus vóór de start van de winning) niet eenduidig vast te stellen. Met uitzondering uiteraard van de hoeveelheden gewonnen water en de aantallen pompputten: die zijn in de Nulsituatie per definitie nul. De situatie zonder grondwaterwinning is bepaald door het effect te berekenen van het stoppen van de winning vanuit de Referentiesituatie. Aan een dergelijke rekensom, maar ook aan de vertaling van deze rekensom naar een Nulsituatie voor bijvoorbeeld natuur en landbouw, zitten onzekerheden. Vanwege deze onzekerheden zal het vergelijken van de alternatieven voor grondwateronttrekking met de Nulsituatie ook onzekerheden kennen. De onzekerheden bij deze vergelijking zijn groter dan in het geval de situatie 1999 als referentie wordt gehanteerd, omdat nu twee voorspellingen met elkaar worden vergeleken in plaats van één voorspelling met een bekende situatie. Om die reden is er in dit hoofdstuk een kwalitatieve vergelijking van de alternatieven met de Nulsituatie uitgevoerd, zonder dat daarbij effectscores zijn toegekend.

Oordeel Gedeputeerde Staten

Wij zijn met Vitens NV van oordeel dat het voorspellen van de gevolgen van het stopzetten van de winningen in de Slenk van Reutum op basis van de referentiesituatie betrouwbaardere resultaten zal opleveren dan het voorspellen van de gevolgen gerekend vanuit de “daadwerkelijke nulsituatie”. Hierbij wordt als daadwerkelijke nulsituatie de situatie, zoals deze was voor aanvang van de winningen van Vitens NV en WAZ, beschouwd.

In de afgelopen 44 jaar zijn naast de winningen vele andere wijzigingen in het gebied en in de samenleving opgetreden die het terugredeneren naar wat had kunnen zijn, niet realistisch maakt.

Wij stemmen in met het uitgangspunt dat de gevolgen van alle vier gepresenteerde *alternatieve locaties* worden vergeleken met REF 1999.

In het MER zijn voor de verschillende locaties de effecten bepaald. Bij de scores zijn vervolgens de gevolgen van het wijzigingen of verlaten van de huidige locatie Manderveen/Manderheide verdisconteerd. Daarmee heeft Vitens NV naar ons oordeel een duidelijk en vergelijkbaar beeld neergezet van de gevolgen van de verschillende locaties.

De gevolgde werkwijze en de wijze van vergelijking heeft de volgende consequenties:

- Als op basis van het locatieonderzoek wordt geconcludeerd dat de locatie Slenk van Reutum de voorkeur verdient boven een van de andere locaties dan betekent dit dat de inrichtingsvarianten niet getoetst hoeven te worden aan een nulsituatie 1963. Deze locatie krijgt de voorkeur ondanks het feit dat bij elk van de andere locaties de gevolgen van het vertrek uit Manderveen en Manderheide is mee gewogen.
- Het vergelijken van de inrichtingsvarianten voor de locatie Slenk van Reutum met een situatie 1999 zonder winning heeft voor de afweging van de inrichtingsvariant toegevoegde waarde. Immers welke variant geeft de beste resultaten.
- Voor de toetsing op basis van de Habitatrichtlijn is de referentiesituatie 1999 uitgangspunt. De eerste voordracht voor het gebied “Springendal Dal van de Mosbeek” aan de EU op grond van de Habitatrichtlijn heeft eerst in 2000 plaatsgevonden. De grondwaterwinningen in de Slenk van Reutum zoals deze bestonden in 1999 zijn onderdeel van de natuursituatie op het moment van voordracht. Naar ons oordeel moeten de gevolgen van de wijzigingen worden beoordeeld tegen die achtergrond. Indien getoetst zou worden ten opzichte van de nulsituatie (1963) dan wordt de aanvrager geconfronteerd met een onbekend toetsingskader; immers niemand kan met voldoende zekerheid vaststellen hoe die situatie er anno 2007 uitziet. Wat wel onderdeel van het MER is, is een voorspelling van wat er maximaal kan gebeuren als de winningen worden stopgezet. Daarbij is getoetst of de wijzigingen die worden voorgesteld een significant negatieve invloed hebben op de aanwezige soorten en habitat waarvoor het gebied is aangewezen.

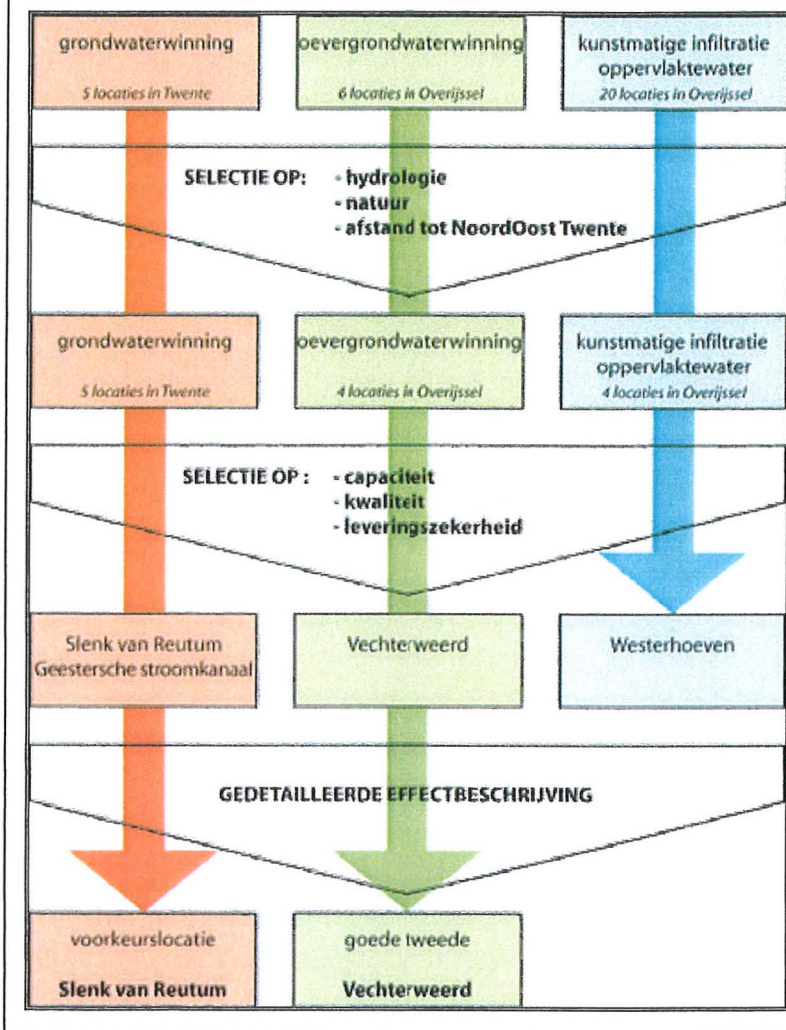
5.7. Locatiekeuze door Vitens NV (van 31 naar 1)

Vitens NV heeft de zoektocht naar een oplossing in twee fasen doorlopen.

De eerste fase is het zoeken naar de meest geschikte locatie voor het winnen van deze hoeveelheid grondstof voor de openbare drinkwatervoorziening. In deel B van het MER is deze fase uitgebreid beschreven.

Op basis van deze beschrijving en de gevolgen voor het milieu op de diverse locaties is uiteindelijk gekozen voor de locatie Mander (Slenk van Reutum). Vitens NV concludeert in haar aanvraag het volgende:

Tabel 1. Schematisch weergave selectieproces locaties



“Het Milieueffectrapport toont aan dat binnen Noordoost-Twente geen andere geschikte locaties voor drinkwatervoorziening zijn en ook buiten Noordoost-Twente geen betere alternatieven denkbaar zijn. Indien provincie Overijssel geen vergunning verleent voor de waterwinning in Mander, zou Vitens NV water moeten aanvoeren van ver buiten de regio (bijvoorbeeld vanuit de nog te ontwikkelen locatie Vechterweerd). Dat is vanuit financieel (hoge investeringskosten), milieutechnisch (energieverbruik transport) en planningstechnisch oogpunt geen wenselijke oplossing. Vechterweerd is echter wel de enige reële 'terugvaloptie'.”

In hoofdstuk 3 van deel A en in deel B van het MER verantwoord Vitens NV de locatiekeuze. Daarbij heeft zij schematisch de in tabel 1 geschetste weg gevolgd. Hierbij is uitgegaan van 3 wintechnieken te weten, het onttrekken van grondwater, het winnen van oevergrondwater en de

winning van kunstmatig geïnfilterd oppervlaktewater. Alle drie technieken passen zo stelt Vitens NV binnen het provinciale beleid zoals vastgelegd in het Waterhuishoudingplan 2000+ (besluit PS Overijssel van 13 dec 2000).

Rechtstreekse zuivering van oppervlakte water

De rechtstreekse zuivering van oppervlaktewater is door Vitens NV als wintechniek niet beschouwd. Deze wintechniek past niet in het bedrijfsbeleid van Vitens NV. In het provinciale beleid staat grondwater op de eerste plaats als grondstof voor de openbare drinkwatervoorziening. Als alternatief wordt oppervlaktewater in combinatie met bodempassage als grondstof genoemd (blz. 60 WHP 2000+). Rechtstreekse zuivering van oppervlaktewater heeft nadrukkelijk niet de voorkeur in het provinciale beleid zo stelt Vitens NV.

De vier alternatieve locaties

Vitens NV presenteert vier alternatieve locaties die gedetailleerd zijn onderzocht. Deze zijn Vechterweerd, Westerhoeven, Geestersche Stroomkanaal en Slenk van Reutum. Daarbij zijn voor de thema's Water en Bodem, Landbouw, Natuur, Landschap, Grijze milieueffecten en Bedrijfsvoering de gevolgen van de verschillende opties onderzocht.

In de milieueffectrapportage zijn de 4 locaties uitgebreid onderzocht en beoordeeld op een groot aantal criteria die gerangschikt zijn onder de zes overkoepelende thema's. Via een aantal bewerkingen heeft dit geleid tot een overzicht waarin de 4 locaties bij elk thema ten opzichte van elkaar in een voorkeursvolgorde zijn gerangschikt. De inhoudelijke en methodologische onderbouwing is opgenomen in Deel B. Hieronder wordt volstaan met de presentatie van de einduitkomsten in een overzichtstabel met rangvolgordes. Deze zijn in principe voldoende informatief om te kunnen rechtvaardigen waarom Westerhoeven en het Geestersche Stroomkanaal per saldo minder aantrekkelijke opties zijn in een situatie waarin men ook kan kiezen voor Vechterweerd of de Slenk van Reutum.

Alternatief	Slenk van Reutum	Geestersche Stroomkanaal	Vechterweerd	Westerhoeven
Thema				
Water en bodem	3	2	4	1
Landbouw	1	4	2*	2
Natuur	3	4	1	2
Landschap	3	2	1	4
Energie, afval en grondstoffen	1	2	3	4
Bedrijfsvoering	1	2	3	4
1 = meest gunstig, 4 = minst gunstig.				
* In de MCA scoort Vechterweerd een fractie slechter dan Westerhoeven. Dit is in de rangorde tabel afgerond naar een gelijke plaats.				

De rangvolgorde voor het thema landschap heeft betrekking op kleine verschillen, omdat de effecten op dit thema bij de verschillende alternatieven weinig uiteenlopen.

Westerhoeven valt af

De locatie Westerhoeven scoort op één thema als beste: Water en Bodem en scoort ook relatief goed voor natuur en landbouw. Dit komt vanwege de (ten opzichte van de andere alternatieven) relatief gunstige effecten op kwel, ondiep en diep grondwater en watervoerendheid van de waterlopen. Een negatief effect treedt op door het hoge aandeel oppervlaktewater in de winning (100 %). Voor de grijze milieueffecten is Westerhoeven duidelijk het meest ongunstig. Gebruik van oppervlaktewater vereist nu eenmaal zowel een voorzuivering als een nazuivering, de hier tussenin liggende bodempassage ten spijt. Op zichzelf kan de wintetechniek 'oppervlaktewater met kunstmatige infiltratie' beslist een verantwoorde oplossing zijn, ook vanuit milieuoogpunt, maar in dit geval zijn er alternatieven die over de hele linie beduidend beter scoren. Omdat een winning bij Westerhoeven ook vanuit bedrijfsmatig oogpunt het minst voordelig is, zijn er al met al geen dwingende redenen die een keuze voor deze locatie rechtvaardigen. Voor Vitens NV is er dan ook geen aanleiding Westerhoeven verder op inrichtingsniveau uit te werken. De kwetsbaarheid voor de bedrijfsvoering van een dergelijke waterwinning kwam tot uitdrukking in 2003 toen het Twentekanaal verontreinigd raakte. Sindsdien wordt er geen oppervlaktewater meer ingelaten aan de Elsbeekweg en ligt de productielocatie Weerseloseweg te Enschede nagenoeg stil.

Geestersche Stroomkanaal valt af

Zowel bij het Geestersche Stroomkanaal als de Slenk van Reutum gaat het om een grondwaterwinning. Van deze twee is het Geestersche Stroomkanaal voor de thema's water & bodem en landschap iets gunstiger. Voor de belangrijke aspecten landbouw en natuur pakt een grondwaterwinning in de Slenk van Reutum (veel) gunstiger uit. Bij het Geestersche Stroomkanaal leidt de combinatie van waterwinning en retentiegebied tot een afname van het landbouwareaal en tot opbrengstverlies voor de landbouw. De slechte score voor natuur is terug te voeren op de mogelijke effecten in het

habitatrichtlijngebied Engbertsdijkerven. Ook ten aanzien van het grijze milieu en de bedrijfsvoering biedt het Geestersche Stroomkanaal geen voordelen ten opzichte van de Slenk van Reutum. De situatie is daarmee duidelijk. Grondwaterwinning is op zichzelf (ook vanuit milieuoogpunt) een aantrekkelijke winteknik. Van de twee locaties die zich hiertoe lenen, is de Slenk van Reutum overduidelijk het meest aantrekkelijk. Als het mogelijk is in de Slenk van Reutum een grondwaterwinning te realiseren, dan vervalt de noodzaak om een grondwaterwinning bij het Geestersche Stroomkanaal verder uit te werken. Belangrijk daarbij is ook dat met name het verschil ten aanzien van natuur en landbouw dermate groot is, dat dit met optimalisering op inrichtingsniveau niet valt goed te maken: het Geestersche Stroomkanaal is een structureel minder geschikte locatie voor grondwaterwinning dan de Slenk van Reutum.

De locatiekeuze Vechterweerd of Slenk van Reutum

Vitens NV komt uiteindelijk tot de conclusie dat twee locaties kunnen voldoen om het tekort van 4,5 miljoen m³ op te vangen. Een winning op de locatie Vechterweerd en een winning in de Slenk van Reutum (zijnde een aangepaste winning Manderveen).

In die vergelijking zijn enkele punten van aandacht genoemd:

1. Een keuze voor de locatie Vechterweerd impliceert dat de huidige winning te Mander in haar geheel uit productie wordt genomen. De positieve effecten daarvan voor onder meer de natuur zijn meegeteld in de beoordeling van het locatiealternatief Vechterweerd.
2. De effecten van het deels al gerealiseerde wateraanvoerplan bij Vechterweerd (verbreding watergangen, aanleg nieuwe watergangen en natuurvriendelijke oevers) zijn al meegeteld.

De vergelijking van de beide winningen zoals deze door Vitens NV is uitgevoerd per thema (Water en Bodem, Landbouw, Natuur, Landschap, Grijze milieueffecten en Bedrijfsvoering) luidt als volgt:

Water en Bodem

In de Slenk van Reutum leidt de aangepaste winning (aanleg aanvullende pompputten en sluiting Manderheide) tot verbetering van de hydrologische situatie ten opzichte van de huidige situatie.

De aangepaste winning in de Slenk van Reutum leidt tot een afname van de kwel. De beken die een deel van het seizoen droogstaan, zullen daardoor minder gevoed worden, en lopen kans om eerder in het groeiseizoen droog te vallen. De berekeningen die in de locatiestudie zijn gemaakt laat lokaal stijgingen zien van de grondwaterstand op de stuwwal. De bronzones van de ecologisch waardevolle beken zoals de Mosbeek, zijn niet gevoelig voor veranderingen in de grondwaterstand in de slenk. De verandering in de winning heeft beperkte invloed op het ondiepe én diepe grondwater in de Slenk.

In Vechterweerd is de impact op het ondiepe en diepe grondwater juist relatief groot. Door middel van het wateraanvoerplan wordt er oppervlaktewater van elders aangevoerd dat grondwater verdringt.

Dit leidt tot eutrofiëring in een groot gebied rondom Vechterweerd, wat een negatieve score oplevert.

Landbouw

Beide alternatieven leveren voor de landbouw een verbetering van de opbrengsten op doordat de droogteschade vermindert.

In de Slenk van Reutum is dit het gevolg van de geoptimaliseerde situering van de pompputten en de extra aanvoer van water. Voor de locatie Vechterweerd is het positieve effect vooral terug te voeren op het wateraanvoerplan en de sluiting van Mander. Het wateraanvoerplan compenseert eventuele droogteschade ruimschoots, zodat de waterwinning in Vechterweerd ten aanzien van de opbrengsten van de landbouw gunstiger is dan een winning in de Slenk van Reutum.

Het areaalverlies voor de landbouw door het ruimtebeslag van de winningen loopt aanzienlijk uiteen:

18 hectare in de Slenk van Reutum tegenover 99 hectare op de locatie Vechterweerd. Op het aspect areaalverlies scoort de Slenk van Reutum dan ook duidelijk beter.

De Slenk van Reutum is in vergelijking met de Vechterweerd voor landbouw de meest gunstige waterwinning.

De veranderingen in inrichting leiden in de Slenk van Reutum tot relatief kleine landbouwwinst, terwijl het areaalverlies in Vechterweerd niet wordt gecompenseerd door de toename in opbrengsten van het resterende areaal in Vechterweerd.

Natuur

Bij beide alternatieven treden in vergelijking met de huidige situatie verbeteringen op voor de natuur.

Bij het alternatief Vechterweerd zijn deze verbeteringen echter duidelijk groter.

Op de locatie zelf profiteert grondwaterafhankelijke natuur van de wijze waarop de waterwinning met het wateraanvoerplan gecombineerd wordt. Daarnaast worden de effecten van de huidige waterwinning Mander teniet gedaan, omdat deze wordt gesloten. Het positieve effect voor de natuur in het alternatief Slenk van Reutum is kleiner, omdat daarbij (in vergelijking met de huidige situatie) alleen winst wordt geboekt met de geoptimaliseerde configuratie van het puttenveld en de wateraanvoer.

Bij de beoordeling van de natuureffecten is gekeken naar verschillende aspecten. Voor het overkoepelende eindoordeel maakt het nauwelijks verschil welke gewichten aan deze aspecten worden toegekend: vanuit natuuroogpunt is Vechterweerd over de hele linie beter dan de Slenk van Reutum.

Landschap

De landschappelijke effecten van beide alternatieven zijn zeer gering. Er is in beide gevallen weinig tot geen invloed op de landschappelijke samenhang en structuur en op cultuurhistorische, archeologische en aardkundige waarden. Bij de feitelijke inrichting is landschappelijke inpassing uiteraard een aandachtspunt, maar bij een meer globale vergelijking op locatiekeuzeniveau is landschap in dit geval geen onderscheidend criterium.

Grijze Milieueffecten

Net als bij natuur is er ook bij de grijze milieueffecten een heel duidelijk verschil tussen beide alternatieven, waarbij ditmaal de Slenk van Reutum aanzienlijk gunstiger is. Dat komt vooral door het veel lagere energieverbruik: 332 Wh per m³ drinkwater tegen 706 Wh per m³ in het geval van de locatie Vechterweerd. Het watertransport vanuit Vechterweerd naar het 61 km verderop gelegen reservoir in Reutum is de belangrijkste oorzaak voor het grote verschil in energieverbruik. Bij een waterwinning van 4,5 miljoen m³ per jaar staat het verschil tussen de beide alternatieven ongeveer gelijk aan het jaarlijkse energieverbruik van 500 huishoudens.

De productie van herbruikbaar en niet herbruikbaar afval ligt (door de zuivering van oevergrondwater) op de locatie Vechterweerd (tot een factor tien) hoger dan in de Slenk van Reutum.

Ten gevolge van de benodigde, complexe zuiveringstechniek treedt bij Vechterweerd ongeveer 450.000 m³ (10 %) waterverlies per jaar op. Dit komt overeen met het jaarlijkse watergebruik van 9000 personen (bij 50 m³ per persoon per jaar). Het waterverlies bij de Slenk van Reutum is minimaal (minder dan 1%).

Bedrijfsvoering

Bij de bedrijfsvoering gaat het om kosten, bescherming en flexibiliteit. Ten aanzien van bescherming ontlopen beide locaties elkaar nauwelijks. Vechterweerd is in vergelijking met de Slenk van Reutum een iets minder flexibele winlocatie/wintechniek. Verreweg het belangrijkste verschil betreft evenwel het totaal van de investerings- en exploitatiekosten: deze bedragen 23 miljoen euro voor de geoptimaliseerde grondwaterwinning in de Slenk van Reutum, tegenover 55 miljoen euro voor de oevergrondwaterwinning te Vechterweerd. Dit correspondeert met een kostprijs van het water van € 0,56 per m³ respectievelijk € 1,35 per m³. Bij een gemiddeld watergebruik van 50 m³ per jaar komt dat neer op ongeveer € 40,- per persoon per jaar als de kosten hoofdelijk zouden worden omgeslagen naar de gebruikers in Noordoost Twente.

Belangrijkste conclusie van Vitens NV

In Deel A van het MER is de bovenstaande vergelijking per thema erop gericht de meest essentiële verschillen tussen de twee meest kansrijke alternatieven scherp te stellen. Een uitgebreide toelichting is opgenomen in Deel B. De daarin verwerkte gevoeligheidsanalyse bevestigt het beeld dat hierboven is geschetst. De belangrijkste verschillen tussen Vechterweerd en de Slenk van Reutum zijn:

1. Waterwinning in de Slenk van Reutum heeft een beperkte invloed op het ondiepe en diepe grondwater. In Vechterweerd is de impact hierop relatief groot.
2. Voor de natuur is een oevergrondwaterwinning te Vechterweerd zonder meer gunstiger dan grondwaterwinning in de Slenk van Reutum. Bij een keuze voor de locatie Vechterweerd profiteert de natuur ter plekke, waarbij het reeds gerealiseerde wateraanvoerplan een belangrijke rol speelt. Extra winst in dat geval is dat ook elders – circa 60 km verderop – de natuur profiteert, omdat bij de ontwikkeling van de locatie Vechterweerd de Nederlandse winning te Mander volledig komt te vervallen. Ten opzichte van de huidige situatie is een geoptimaliseerde winning in de Slenk van Reutum voor de natuur eveneens voordelig, maar relatief minder dan van het alternatief Vechterweerd. Het alternatief Slenk van Reutum kan deze achterstand niet goedmaken met een vanuit natuuroogpunt optimale inrichting van de winning.

3. Voor de grijze milieueffecten is juist de Slenk van Reutum hoe dan ook een gunstiger alternatief. Het relatief lage energieverbruik van winning en productie op deze locatie kan door Vechterweerd nooit geëvenaard of benaderd worden omdat te allen tijde de noodzaak blijft bestaan het water over een afstand van 61 km naar het reservoir in Reutum te transporteren. Voor de bedrijfsvoering zijnde kosten doorslaggevend. Die verschillen ruim een factor 2 in het voordeel van de Slenk van Reutum. Er zijn geen reële mogelijkheden om dit verschil te verkleinen.

Meest milieuvriendelijke alternatief op locatieniveau (MMA)

Elk MER dient een beschrijving te bevatten van het zogenoemde meest milieuvriendelijke alternatief (MMA): een realistische oplossing om het doel van het project te realiseren, maar dan met zo weinig mogelijk negatieve gevolgen voor het milieu. Een volledig uitgewerkt MMA bestaat in dit geval uiteraard niet alleen uit een keuze voor een locatie, maar vereist ook een concrete uitwerking van de exacte inrichting van de win- en productievoorzieningen op de locatie in kwestie.

De bovenstaande vergelijking laat zien dat het zowel op de locatie Vechterweerd als in de Slenk van Reutum mogelijk is een vanuit milieuoogpunt verantwoorde drinkwaterwinning te realiseren.

De vergelijking laat tevens zien dat geen van beide locaties eenduidig als 'meest milieuvriendelijk' valt aan te merken. Vanuit natuuroogpunt is Vechterweerd gunstiger, vanuit het oogpunt van het grijze milieu is de Slenk van Reutum gunstiger. Het verschil is duidelijk én robuust. Dit laatste wil zeggen dat het verschil met een uitgekende inrichting hooguit enigszins verkleind zou kunnen worden.

Het is onmogelijk een omslagpunt te bereiken waarbij een winning in de Slenk van Reutum voor de natuur gunstiger wordt dan een winning te Vechterweerd, of de grijze milieueffecten bij een winning te Vechterweerd geringer worden dan bij een winning in de Slenk van Reutum.

Er is geen wettelijke grondslag, beleidsmatige prioriteitsstelling of algemeen geaccepteerde methode om in zo'n situatie het ene zwaarder te laten wegen dan het andere: wat men als 'meest milieuvriendelijk' kwalificeert, staat of valt met de invalshoek die men kiest. Dit betekent dat beide locaties in principe in aanmerking komen als vertrekpunt voor de ontwikkeling van het MMA.

MMA op inrichtingsniveau

Voor de Slenk van Reutum, de locatie waaraan Vitens NV de voorkeur geeft, is een MMA op inrichtingsniveau uitgewerkt, waarmee voldaan wordt aan de genoemde verplichting om een MMA in het MER op te nemen. Dit MMA wordt beschreven in hoofdstuk 4 van deel A en in deel C. Om praktische redenen – zo stelt Vitens NV – is het niet zinvol in dit MER tevens een MMA op inrichtingsniveau voor de locatie Vechterweerd te presenteren. Immers, als de besluitvorming tot de uitkomst leidt dat het – alles afwegende – toch niet aan de orde kan zijn de winning in de Slenk van Reutum tot ontwikkeling te brengen, dan ontstaat een nieuwe Ausgangssituatie waarin de reeds aan Vitens NV verleende vergunning voor een oevergrondwaterwinning van jaarlijks 8 miljoen m³ te Vechterweerd het nieuwe Ausgangspunt wordt. Gezien de beschikbaarheid van deze vergunning is er voor Vitens NV geen aanleiding een nieuwe vergunningaanvraag voor Vechterweerd te overwegen. Uitwerking in dit MER van een MMA op inrichtingsniveau voor de locatie Vechterweerd zou daarmee neerkomen op een 'papierenen exercitie', die hooguit kan bevestigen dat ook op inrichtingsniveau Vechterweerd vanuit natuuroogpunt inderdaad beter scoort, maar die verder geen toegevoegde waarde of nieuwe inzichten biedt voor de besluitvorming die thans aan de orde is. Wij stemmen in met de keuze om alleen voor de locatie Slenk van Reutum een MMA op inrichtingsniveau uit te werken.

5.8. Onze beoordeling van het selectieproces van de locatiealternatieven.

Op de bladzijden 22 en 23 van deel A van het MER heeft Vitens NV een beschrijving gegeven van het selectieproces dat zij heeft gehanteerd.

Uitgangspunt voor de locatiekeuze is de probleemstelling zoals verwoord in deel A: er is een tekort in de dekking van de drinkwaterbehoefte in Noordoost Twente.

Op basis daarvan is gezocht naar mogelijke locaties voor winning van water in geheel Overijssel. Deze zoektocht is beschreven in hoofdstuk 2 van Deel B (Selectie van locatiealternatieven). Er zijn uiteindelijk vier verschillende locaties voor waterwinning geselecteerd te weten: Slenk van Reutum, Geestersche stroomkanaal, Vechterweerd en Westerhoeven. Deze locaties worden beschreven in hoofdstuk 3. In

hoofdstuk 4 worden het beoordelingskader en de referentiesituatie toegelicht. Vervolgens worden in de hoofdstukken 5 tot en met 10 de effecten op de thema's Water en Bodem, Landbouw, Natuur, Landschap, Energie, Afval en Grondstoffen en Bedrijfsvoering beschreven. Hoofdstuk 11 bevat toelichting op de onderlinge vergelijking van de alternatieven door middel van multicriteria analyse (MCA) en een gevoeligheidsanalyse.

In haar toetsingsadvies over het milieueffectrapport van 13 september 2006 / rapportnummer 1117-210 stelt de Commissie voor de milieueffectrapportage (Commissie mer):

Het selectieproces van de locatiealternatieven is in het MER goed beschreven. Daarbij is een breed scala aan locatiealternatieven aan de orde gekomen. Naast de locaties zijn ook de winningconcepten of -technieken verschillend. De getrapte selectie van alternatieven in het MER heeft geleid tot 4 locatiealternatieven die met behulp van een multicriteria-analyse (MCA) zijn vergeleken en daarvoor op niveau van locatieafweging voldoende zijn beschreven. Daarbij is grotendeels ingegaan op de suggesties en aanbevelingen van de Commissie ten aanzien van locaties/wintechnieken en toepassing van MCA.

Bij de interpretatiewijze van de resultaten van de MCA is de Commissie van mening dat de gevoeligheid van de alternatieven voor mitigerende en compenserende maatregelen beperkt is betrokken bij de onderlinge vergelijking van de alternatieven. Het betreft bijvoorbeeld de mogelijkheid van mitigerende maatregelen om een mogelijk effect op Engbertsdijkswen door winning in het alternatief Geestersche Stroomkanaal te beperken. Tegelijkertijd is het denkbaar dat bij de alternatieven Geestersche Stroomkanaal en Westerhoeven aanvullende ruimtelijke inrichtingsmaatregelen effecten zouden kunnen beperken en/of compenseren. De Commissie oordeelt dat deze constatering geen essentiële tekortkoming is omdat er geen invloed is op de bepalende argumenten van initiatiefnemer voor de afweging tussen de locatiealternatieven.

Selectieproces: van 31 naar 4

Het selectieproces heeft bestaan uit het selecteren van de meest kansrijke locaties uit een totaal van 31 locaties. De eerste selectie heeft plaatsgevonden op basis van de criteria hydrologie, natuur en afstand tot Noordoost Twente. De tweede selectie heeft plaatsgevonden op basis van capaciteit, kwaliteit en leveringszekerheid. Daarbij is vastgehouden aan het uitgangspunt dat elk van de gekozen wintechnieken tenminste één locatie vertegenwoordigd moet zijn.

Ten aanzien van de keuze om rechtstreeks gebruik van oppervlaktewater niet als wintechniek mee te nemen zijn wij van oordeel dat het toepassen van deze techniek niet past binnen het beleid zoals dat is vastgesteld in het Waterhuishoudingplan 2000+. Wij stemmen dan ook in met het niet beoordelen van locaties met deze wintechniek.

In hoofdstuk 3 van Deel A en hoofdstuk 2 van deel B is beschreven op welke wijze en met welke controlemomenten het selectieproces om van 31 naar 4 locaties te komen is uitgevoerd. Wij zijn het met de Commissie mer eens dat het selectieproces goed is beschreven. Het selectieproces is kwalitatief goed uitgevoerd. De conclusie dat van de beschouwde locaties 4 locaties voldoen aan de selectiecriteria vinden wij afdoende onderbouwd.

Door Vitens NV zijn geen **combinatiealternatieven** in detail onderzocht. Op bladzijde 26 en 26 van deel A en onderdeel 2.4 van deel B heeft Vitens NV naar ons oordeel voldoende beargumenteerd weergegeven waarom combinatiealternatieven wel verkend maar niet verder zijn uitgewerkt. Combinaties, zo blijkt uit de uitgevoerde verkenning, hebben geen milieuvoordelen die alleen maar met een combinatie gerealiseerd kunnen worden.

Van 4 naar 2

In deel B (hoofdstuk 3 e.v.) zijn de vier alternatieve locaties (Vechterweerd, Westerhoeven, Geestersche Stroomkanaal en Slenk van Reutum) onderzocht en beschreven op de 6 overkoepelende thema's. In het MER zijn de milieugevolgen van de vier locaties gedetailleerd weergegeven. Daarbij zijn de gevolgen van het vertrek van de huidige locatie Manderheide en/of Manderveen meegenomen. Hiermee is bereikt dat voor de alternatieve locaties de milieugevolgen op een eenduidige wijze zijn beschreven en met elkaar zijn vergeleken.

Wij hebben ten aanzien van twee van de vier locaties de volgende opmerkingen.

Ten aanzien van de locatie **Westerhoeven** zijn wij van oordeel dat de kwetsbaarheid van winningen in Twente die grotendeels afhankelijk zijn van (de aanvoer van) oppervlaktewater niet onderschat moet worden. Het uitvallen van de winning Weerseloseweg te Enschede als gevolg van de vervuiling van het Twentekanaal door de brand bij Vredestein in augustus 2003, heeft duidelijk gemaakt dat winningen die afhankelijk zijn van het aanwezige oppervlaktewater kwetsbaar zijn voor vervuiling. Dit geldt ook voor de locatie Westeroeven. Wij zijn van oordeel dat deze kwetsbaarheid dusdanig negatief moet worden beoordeeld dat deze locatie om die reden moet afvallen.

Bij de locatie **Geestersche Stroomkanaal** leidt de combinatie van waterwinning en retentiegebied tot behoorlijke afname van het landbouwareaal en tot aanzienlijk opbrengstverlies voor de landbouw.

Verder kunnen er negatieve effecten op het Habitatrichtlijngebied Engbertsdijkerven optreden. Ook ten aanzien van het grijze milieu en de bedrijfsvoering biedt het Geestersche Stroomkanaal geen voordelen ten opzichte van de Slenk van Reutum. De beoordeling van de gevolgen van deze winning voor landbouw, natuur en bedrijfsvoering ondersteunen wij. Wij stemmen in met de conclusies van Vitens NV, dat deze winning minder geschikt is dan de Slenk van Reutum.

Wij zijn van oordeel dat het selectieproces voldoende nauwkeurig is uitgevoerd om de conclusie te rechtvaardigen dat de locaties Vechterweerd en Slenk van Reutum als meest acceptabele locaties kunnen worden beschouwd.

Beoordeling van de keuze tussen Vechterweerd en de Slenk van Reutum

In Deel A paragraaf 3.5 van het MER heeft Vitens NV de winning in de Slenk van Reutum en de winning bij Vechterweerd onderling vergeleken.

De Commissie MER zegt over de keuze tussen Vechterweerd en de Slenk van Reutum in haar toetsingadvies het volgende:

Een eenduidig Meest Milieuvriendelijk Alternatief (MMA) valt volgens het MER niet aan te wijzen: vanuit natuuroogpunt is Vechterweerd gunstiger, vanuit het oogpunt van het grijze milieu is de Slenk van Reutum gunstiger. Beiden worden daarom genoemd als mogelijk vertrekpunt voor de ontwikkeling van het MMA. De Commissie onderkent dat er geen wettelijke grondslag of algemeen geaccepteerde methode bestaat om deze ‘groene’ appels en ‘grijze’ peren te vergelijken; een (bestuurlijke) afweging is wel een mogelijkheid die voor de omgeving de keuze expliciet duidelijk maakt.

Wij staan nu voor de vraag of de keuze van Vitens NV voor de locatie Slenk van Reutum verantwoord is. Een bestuurlijke afweging tussen “grijze” en “groene” appels.

In het vigerende waterhuishoudingsplan 2000+ is het volgende over duurzame drinkwaterwinning opgenomen:

“Bij een duurzame drinkwaterwinning gaat het om:

- Een goede situering van de winning in het watersysteem, met zo min mogelijk schade aan waterafhankelijke natuur en landbouw.
- Een goede bescherming van de winning tegen verontreinigende invloeden van menselijke activiteiten, zowel in de directe omgeving van de winning, als in het intrekgebied of brongebied van de winning.
- Een milieuverantwoorde wijze van productie van drinkwater, waarbij herkomst van het water, de afvalstroom en het energiegebruik belangrijke criteria zijn.
- Een bedrijfstechnisch verantwoorde productiewijze, waarbij de huidige en toekomstige kwaliteit van de grondstof, de kosten en de leveringszekerheid belangrijke criteria zijn.

De door ons vast te leggen duurzame situatie zal bestaan uit een afweging tussen de verschillende invalshoeken, die per winning anders kan uitvallen.”

Duurzaamheid is een kwestie van belangenafweging en maatwerk per gebied. En daar ligt de taak van de provincie. De drinkwatervoorziening is geen lokaal belang, maar een regionaal belang.

In het Waterhuishoudingsplan Overijssel 2000+ (WHP) is verder op blz. 60 aangegeven, dat uit oogpunt

van volksgezondheid, drinkwater bij voorkeur moet worden bereid uit de beste grondstof. Grondwater verdient daarbij de voorkeur.

Verder stelt het WHP dat het, uit oogpunt van energie en leveringszekerheid, van belang is dat gebieden grotendeels in de eigen behoefte kunnen voorzien. Dit laatste is, stelt het WHP, voor Twente een probleem.

Voor Mander is in het WHP specifiek de opdracht meegegeven om onderzoek te doen naar de noodzaak en omvang van de winning. Daarbij zijn als aandachtspunten voor duurzaamheid opgenomen: verdroging, kwaliteit van de grondstof en leveringszekerheid. Vitens NV heeft middels het MER antwoord op de bovenstaande vragen gegeven.

De afweging zoals verwoord door Vitens NV (zoals weergegeven in punt 5.7 van deze overwegingen) komt er op neer dat de voordelen bij de thema's water en bodem, landbouw, grijs milieu en bedrijfsvoering (waaronder kosten) bij Slenk van Reutum en het feit dat de natuur bij het alternatief Slenk van Reutum er op vooruit gaat, opwegen tegen de extra winst voor in het bijzonder natuur indien wordt gekozen voor het alternatief Vechterweerd. De extra winst voor natuur voor Vechterweerd is voornamelijk het gevolg van het verlaten van de huidige locaties Manderveen en Manderheide. In deel C van het MER zijn de effecten van de winning Slenk van Reutum nader (nauwkeuriger) bepaald. In dat deel is vastgesteld dat de schattingen van de effecten op natuur en landbouw, zoals die in het locatieonderzoek op een globale wijze zijn bepaald, vergelijkbaar zijn met deze nauwkeuriger bepaalde effecten.

De netto contante waarde (totaal van investerings- en exploitatiekosten over een periode van 25 jaar) voor Vechterweerd (inclusief transport naar het reinwaterreservoir in Reutum) bedraagt € 55 miljoen, die voor de Slenk van Reutum € 19 miljoen. De kosten per m³ komen neer op € 1,35 voor Vechterweerd en € 0,47 voor de Slenk van Reutum.

In tegenstelling tot Vechterweerd voldoet het alternatief Slenk van Reutum daarnaast aan het provinciale beleidsuitgangspunt van zelfvoorziening van de regio, dat door middel van grensoverschrijdende samenwerking door Vitens NV en WAZ wordt uitgewerkt.

Wij zijn van oordeel dat uit de afweging is gebleken dat de locatie Slenk van Reutum geschikt is.

Er zijn geen andere bij het grondwaterbeheer betrokken belangen (natuur, landbouw, zetting, verontreinigingen, andere onttrekkingen en archeologische bodemvondsten) die zodanig getroffen worden dat voor deze locatie geen vergunning kan worden verleend.

Nu dit zo is en daarbij in de grijze milieucomponenten (met name energie) een "plus" voor de locatie Slenk van Reutum laten zien, zijn wij van oordeel dat de Slenk van Reutum een geschikte locatie is.

Verder is het kostenverschil tussen beide locaties zodanig dat dit mee moet wegen (als belang van de aanvrager) in de uiteindelijke afweging.

5.9. Beoordeling van de inrichting Slenk van Reutum.

De relatie met een drinkwaterwinning in Duitsland

Het Duitse waterbedrijf WAZ wint drinkwater in hetzelfde hydrologische watersysteem, vlak over de grens te Getelo. Ook WAZ heeft, om haar winning in Getelo te kunnen continueren, een nieuwe Duitse 'grondwateronttrekkingsvergunning' (Wasserrecht) nodig. Nadat Vitens NV haar locatiekeuze voor De slenk van Reutum had gemaakt (zie hoofdstuk 3 van deel A) zijn Vitens NV en WAZ samen verder gegaan met onderzoek naar waterwinning in de regio. In het grensoverschrijdend Geohydrologisch Onderzoek Slenk van Reutum [DHV/Rogge 2003, 2004] zijn daarvoor scenario's ontwikkeld en effecten bepaald. Dit grensoverschrijdend onderzoek is vervolgens gebruikt voor het MER, de aanvraag van Vitens NV én voor de vergunningaanvraag van WAZ zoals dit is ingediend bij de Landkreis Grafschaft Bentheim. Op deze wijze is ook zeker gesteld dat het belang van beide partijen in de besluitvorming zijn betrokken.

Algemene beoordeling grondwatermodel en gebruikte methoden voor effectbepaling.

De Slenk van Reutum is zowel in Nederland als in Duitsland gelegen. Om de geohydrologische effecten te onderzoeken is, in opdracht van Vitens NV en WAZ een grensoverschrijdend geohydrologisch computermodel gebouwd. Met dit model is gezocht naar een optimale inrichting van een grensoverschrijdende winning van 9 miljoen m³ water per jaar. Van deze 9 miljoen m³ gebruiken Vitens NV en WAZ ieder 4,5 miljoen m³ voor de jaarlijkse levering in hun voorzieningsgebieden. Bij het zoeken naar optimale locaties voor de onttrekkingsputten is de landsgrens zoveel mogelijk buiten beschouwing gelaten.

De gegevens verzameling heeft in nauwe samenwerking tussen Vitens NV en WAZ plaatsgevonden. Met het model was het mogelijk om per putconfiguratie (winningsscenario) grondwaterstandsverlagingen, grondwaterstroomrichtingen en veranderingen in de afvoeren van de aanwezige oppervlaktewateren te bepalen. De uitkomsten van deze geohydrologische berekeningen zijn de basis voor het bepalen van de effecten op de vegetatie in en om de Slenk van Reutum.

De Commissie voor de milieueffectrapportage (Commissie mer) stelt in haar toetsingsadvies over het milieueffectrapport, dat "de grondwatermodellering van de Slenk van Reutum van bijzonder hoog niveau is. Hiermee is een solide basis gelegd voor de te maken keuzes op inrichtingsniveau (ondermeer ligging puttenveld, en verdeling onttrekking over de Duitse en Nederlandse zijde van de slenk)."

De Commissie mer stelt verder dat ook de effectbeschrijving van de vegetatie in en rond de Slenk van Reutum in het MER helder en waardevol is voor het nemen van het besluit.

De Commissie mer merkt verder op, dat het MER een goede beschrijving geeft van de voorgenomen activiteit en mogelijke alternatieven op inrichtingsniveau (dat is de inrichting van de winning in de Slenk van Reutum) en de effecten daarvan op het milieu.

Naar aanleiding van de zienswijze van de heer J.Smit en de reactie van Vitens hierop hebben wij de commissie gevraagd om een nader oordeel over deze zienswijze in relatie tot het gebruikte grondwatermodel.

De commissie stelt in haar advies over de wetenschappelijke basis van het gebruikte grondwatermodel: "Concluderend kan worden gesteld dat de zienswijze van de heer Smit wetenschappelijk onjuist is, en een verkeerde voorstelling van zaken geeft met betrekking tot grondwaterstroming in het algemeen, en die van het betreffende gebied in het bijzonder.

De Commissie is van oordeel dat het gebruikte grondwatermodel van de Slenk van Reutum is opgesteld volgens de huidige gangbare wetenschappelijke inzichten en met de best beschikbare informatie. Een en ander is gedetailleerd beschreven in de reactie van Vitens⁶, waar de Commissie zich volledig in kan vinden."

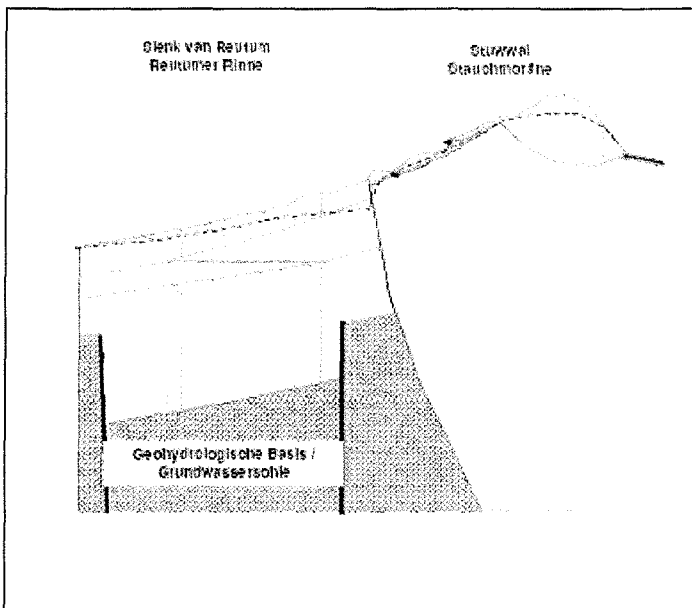
Wij onderschrijven de uitspraken van de Commissie mer over de kwaliteit van het MER en het gebruikte grondwatermodel.

⁶ Inclusief de memo van DHV van 22 oktober 2007, die uitgebreid ingaat op de kritiepunten van de heer Smit.

Geohydrologische modellen

Het uitgevoerde geohydrologische onderzoek is uitgebreid beschreven in het rapport Geohydrologisch Onderzoek Slenk van Reutum⁷.

Het genoemde rapport bevat naast een vergelijking regelgeving en waterbeleid in Niedersachsen en Overijssel en prognoses van het waterverbruik van WAZ en Vitens NV de volgende onderdelen:



- een beschrijving een numeriek grondwaterstromingsmodel van de Slenk van Reutum waarmee de hydrologische effecten van winningsscenario's kunnen worden berekend;
- opstellen winningsscenario's (varianten) voor waterwinning en berekenen van hydrologische effecten van deze scenario's;
- vaststellen van methoden om de effecten van winningsscenario's op landbouw en natuurwaarden te bepalen;
- berekenen van de effecten van winningsscenario's op landbouw en natuurwaarden.

Onderzocht is verder in hoeverre de effecten op natuur en landbouw konden worden geminimaliseerd door de plaats van de winning te variëren, de mitigerende maatregelen te beschouwen en de onttrekkingshoeveelheid te variëren.

Op basis van de geologische opbouw van de ondergrond kan het gebied in drie deelgebieden (van oost naar west) onderverdeeld worden:

1. de Stuwwal van Iitterbeck – Uelsen – Ootmarsum, gelegen ten noorden en oosten van de Slenk van Reutum. De stuwwal kan worden gekarakteriseerd als een gebied met een zeer heterogene bodemopbouw, hetgeen het gevolg is van de ontstaanswijze. In het algemeen is het materiaal waaruit de stuwwal is opgebouwd slecht doorlatend voor water. Het grondwater heeft daardoor een relatief steil verhang. De neerslag die op de stuwwal infiltreert (grondwateraanvulling) stroomt ten dele ondergronds af naar de Slenk van Reutum. Een groot deel echter treedt op de stuwwal weer aan de oppervlakte in bronzones en beken, die zijn gelegen in dalvormige laagten op de stuwwal. In deze laagten bevindt het grondwater zich dicht onder het maaiveld.
2. Daar kunnen grondwaterafhankelijke vegetaties met een hoge natuurwaarde voorkomen. Op de andere delen van de stuwwal is de grondwaterstandsdiepte over het algemeen groter.
3. de Slenk van Reutum. De ondergrond is hier opgebouwd uit horizontaal gelaagde afzettingen, die overwegend bestaan uit goed doorlatende zanden. De totale dikte van deze pakketten is relatief groot (30 tot 80 m). Het grondwater in de Slenk van Reutum stroomt hoofdzakelijk in westelijke en zuidwestelijke richting, met een relatief klein verhang. WAZ en Vitens NV winnen grondwater uit het diepe watervoerende pakket in deze slenk. In de oostelijke en noordelijke delen van de Slenk ligt de grondwaterspiegel op een relatief grote diepte onder het maaiveld (2 tot meer dan 10 m). In het laaggelegen westelijke deel is de grondwaterstandsdiepte relatief gering (minder dan 2 m). In het laaggelegen deel liggen vele oppervlaktewateren (beken, sloten en greppels), waarmee het gebied ontwaterd wordt. De beken die op de stuwwal ontspringen, stromen van oost naar west door het gebied van de Slenk van Reutum. In het oosten ligt de bodem van deze beken veelal boven de grondwaterspiegel, zodat deze beken door infiltratie water aan de ondergrond kunnen verliezen, tenzij de bodem weinig doorlatend is zoals bijvoorbeeld bij de Mosbeek.
4. het gebied ten westen van de Slenk van Reutum. In het gebied ten westen van de Slenk van Reutum zijn de watervoerende pakketten veel dunner dan in de Slenk zelf.

⁷ Geohydrologisch Onderzoek Slenk van Reutum, maart 2004, Rogge & C, Garbsen en DHV, Amersfoort in opdracht van Vitens Overijssel NV en WAZ Niedergrafschaft.

De hydrogeologische basis (de slecht doorlatende basis) ligt er veel ondieper dan in de Slenk. Bij Manderveen is het verschil zelfs meer dan 50 m. In dat gebied stroomt het grondwater vanuit de Slenk verder in westelijke of zuidwestelijke richting. De hoeveelheid water die door het pakket kan stromen is echter veel kleiner dan in de Slenk, vanwege de geringe dikte. Dat betekent dat een belangrijk deel van het grondwater aan de westrand van de Slenk wordt weggedraineerd door de beken en sloten. De diepte van de grondwaterspiegel is in het gebied ten westen van de Slenk van Reutum vrijwel overal minder dan 2 m onder maaiveld.

(On)zekerheden in de modellen

Ieder model is een geschematiseerde beschrijving van de werkelijkheid en bevat daardoor onnauwkeurigheden en onzekerheden.

In het bijzonder de geohydrologische opbouw van de Stuwwal van Ootmarsum bevat een redelijk grote mate van onzekerheid. Het is onmogelijk een exacte beschrijving te maken van de grondwaterstroming op de stuwwal. Er kan daarom geen nauwkeurig grondwatermodel worden gebouwd, dat een nauwkeurige beschrijving geeft van grondwaterstanden, grondwaterstroming op de stuwwal en de hydrologische relatie tussen slenk en de stuwwal.

Vitens NV en WAZ hebben daarom een verkenning laten doen met behulp van een zogenaamd hydrologisch systeemmodel. Allereerst is uitgezocht wat de uiterste waarden (minimum en maximum) van de doorlatendheid van de ondergrond van de Stuwwal zouden kunnen zijn. Vervolgens is verkend welke hydrologische effecten de winningsscenario's in de Slenk kunnen hebben op de Stuwwal.

Het resultaat hiervan zijn weer uiterste waarden (minimaal en maximaal) van de denkbare effecten.

Bij de bepaling van de effecten op natuur en landbouw is er vanuit gegaan dat verhogingen van de grondwaterstanden in het oosten van de Slenk, dus tegen de Stuwwal aan, leiden tot het omhoog gaan van de grondwaterstanden in de stuwwal. Deze verhoogde grondwaterstanden kunnen alleen tot een positieve invloed op de natuurwaarden op de stuwwal tussen Uelsen en Ootmarsum leiden. Echter de mate waarin de positieve effecten optreden is niet eenduidig te bepalen.

In het MER wordt op een naar onze mening goed onderbouwde schatting van de (positieve) effecten gegeven.

Het geohydrologische model van de Slenk en het gebied westelijk van de Slenk is gekalibreerd.

De modeluitkomsten zijn vergeleken met gemeten grondwaterstanden en afvoeren van waterlopen.

Wij zijn van oordeel dat de modelbouw en de kalibratie zorgvuldig heeft plaatsgevonden.

In het advies van de Commissie mer is eveneens op de onzekerheid in de modellering ingegaan.

De Commissie mer stelt dat het inschatten van effecten van een voornemen in algemene zin behept is met onzekerheden. Dat geldt ook voor de gewijzigde drinkwaterwinning in de Slenk van Reutum.

De Commissie mer wijst daarbij op de noodzaak van het monitoren van effecten.

Winningsscenario's

In het "Geohydrologisch Onderzoek Slenk van Reutum" zijn op een systematische wijze winningsscenario's ontwikkeld. In deze studie is voor een aantal alternatieven (winningsscenario's) nagegaan wat de effecten op landbouw en natuur zijn. Bij het ontwikkelen van de winningsscenario's is gevarieerd met:

- de plaats van de winning (putten en puttenvelden). Hierbij zijn de volgende situaties in beschouwing genomen:
 - a. de huidige locaties van de winputten;
 - b. putten verdeeld over een noord-zuid lijn in het midden van de slenk;
 - c. putten geplaatst op een noord-zuid lijn aan de westzijde van de Slenk van Reutum, waarbij de winplaats Manderveen deel uitmaakt van die rij winputten. De bestaande putten van WAZ blijven gehandhaafd;
- compenserende maatregelen ter reductie van de negatieve effecten van de winning. In concreto gaat het daarbij om:
 - a. infiltratie van 1,5 miljoen m³/jaar volgens het systeem van infiltratie-terugwinning met oppervlaktewaterinfiltratie vanuit infiltratiepanden in het Nederlandse deel van de Slenk van Reutum. De infiltratie kan plaatsvinden in perioden waarin beken voldoende water voeren (natte perioden).

- b. wijzigingen in het ontwateringssysteem in zowel het Duitse als het Nederlandse deel van de Slenk, zoals verondieping van het profiel van watergangen, peilopzet met behulp van stuwen en het invoeren of versterken van een dynamisch peilbeheer (hoge zomerpeilen en lage winterpeilen) met behulp van stuwen. De peilopzet bedraagt daarbij ongeveer 0,10 tot 0,75 m.
- de te onttrekken hoeveelheden grondwater. Er is gerekend met onttrekkingen van 9, 7 en 5 miljoen m³/jaar per jaar.

De bovenbeschreven winningsscenario's bestrijken het hele scala aan mogelijkheden dat door variatie met genoemde grootheden kan worden bestreken. Ze geven een goed beeld van de geohydrologische (on)mogelijkheden die dit gebied biedt om grondwater te winnen.

Methodiek voor het bepalen van de effecten op de landbouw

Verandering van de grondwaterstand heeft door verandering van vochtgehalte in de wortelzone invloed op de groei van gewassen. Grondwaterwinningen kunnen daarom schade aan gewasopbrengsten toebrengen.

In het "Geohydrologisch Onderzoek Slenk van Reutum" is uitgebreid aandacht besteed aan het verschil in gehanteerde methoden om de opbrengstvermindering te bepalen.

De methoden die in Niedersachsen en in Overijssel worden gebruikt voor de bepaling en waardering van effecten van grondwaterwinning op landbouw gaan beide in hoofdzaak uit van het effect van grondwaterstandsveranderingen op de gewasopbrengsten. De diepte van de grondwaterstand heeft invloed op het vochtgehalte in de wortelzone van planten. Doordat grondwaterwinningen de grondwaterstand beïnvloeden kunnen ze effecten hebben op het vochtgehalte in de wortelzone en daarmee op de groei van gewassen. Grondwaterwinningen kunnen schade aan gewasopbrengsten toebrengen door toename van het vochttekort: droogteschade.

Er zijn echter ook verschillen tussen de Niedersachsische en de Nederlandse methoden. In Nederland worden ook effecten van veranderingen van wintergrondwaterstanden meegenomen (vermindering van natschade).

De effecten in Nederland worden anders uitgedrukt dan in Niedersachsen. In het MER is geconcludeerd dat van de te verwachten effecten op landbouw de droogteschade de belangrijkste is.

Omdat de HELP-tabel (uit de Nederlandse methode) relatief eenvoudig toegepast kan worden voor geautomatiseerde berekeningen is in het voorliggende onderzoek de HELP-tabel toegepast, voor zowel het Nederlandse als het Duitse deel van het onderzoeksgebied. Omdat de verschillen tussen de resultaten van de HELP-tabel en de NLfB-methode groot zijn, worden de resultaten als "Effectklassen (Auswirkungsklassen)" gepresenteerd. In de onderstaande tabel is een globale vergelijking tussen de Nederlandse en Niedersachsische methode weergegeven.

	Langjarig gemiddelde droogteschade volgens Waternood/HELP	Droogteschade in 20% droog jaar volgens NLfB-methode (globale indicatie)		
Effect-klasse	Alle Gewassen [%]	Grasland [%]	Granen [%]	Hakvruchten [%]
0	1-10	0	0	0
1	5-10	1-15	1-15	1-10
2	10-20	5-20	5-20	5-15
3	20-35	10-35	10-25	5-18

De verandering van de gewasopbrengst zijn bepaald ten opzichte van de situatie zonder winning.

Geconstateerd wordt dat van de te verwachten effecten op landbouw is de droogteschade het belangrijkste is. Vitens NV en WAZ zijn het er over eens dat voor de onderlinge vergelijking van winningsscenario's een bepaling van de droogteschade volstaat.

Voor het onderling vergelijken van de winningsscenario's is dit een acceptabele methode. De uitkomsten geven voldoende houvast voor het maken van keuzes.

Opmerking: wij wijzen nadrukkelijk op het feit dat deze methode slecht van toepassing is bij het onderling vergelijken van scenario's. Voor het bepalen van feitelijk schade is deze methode niet geëigend.

Uit de berekeningen blijkt dat de gesommeerde effecten op de landbouw weinig gevoelig zijn voor de plaats van de winning. Er zijn geen grote verschillen tussen de effecten op landbouw van een winning aan de oostzijde van de Slenk (Manderheide), in het midden van de Slenk of aan de westzijde van de Slenk. Met compenserende maatregelen kunnen de effecten worden gereduceerd. Reductie van de onttrekkingshoeveelheid leidt eveneens tot reductie van de effecten op de landbouw.

Naast de de gewas opbrengsten zijn in het MER ook andere effecten op de landbouw in beschouwing genomen. In paragraaf 5.11 van deze beschikking wordt hier uitgebreid op ingegaan.

Wij kunnen instemmen met de gehanteerde methode om de landbouweffecten te bepalen.

Methodiek voor het bepalen van de effecten op de natuur

De methoden voor de bepaling van effecten van grondwaterwinningen op natuur zijn relatief nieuw. Ze zijn, in tegenstelling tot de methode voor landbouw, nog niet in protocollen vastgelegd. In het kader van dit onderzoek is de methode NICHE (Nature Impact-assessment of Changes in Hydro-Ecological systems) van het KIWA (Nederland) vergeleken met een methode van de firma Nature-Consult (Duitsland).

De Nederlandse en Duitse methoden vertonen grote overeenkomsten. Beiden kennen aan plantengemeenschappen zogenaamde tolerantieranges toe ten aanzien van de grondwaterstand. Vegetaties ondervinden effecten als de grondwaterstand wordt verlaagd of verhoogd tot buiten deze toleranties.

De Nederlandse Niche-methode voorspelt op basis van meerdere abiotische kenmerken (dus niet alleen grondwaterstand, maar ook de voedselrijkdom en pH/basenverzadiging van de bodem) de aanwezigheid van bepaalde vegetaties. De voorspelling is gebaseerd op een database met een groot aantal veldwaarnemingen uit heel Nederland. De voorspelling kan worden gecontroleerd met steekproeven in het veld, en op basis van deze gebiedsspecifieke informatie worden bijgesteld.

Bij de Duitse methode wordt de database met tolerantieranges vooral opgebouwd op basis van ruimtelijke gegevens en vegetatiegegevens (veelal veldwaarnemingen) uit het gebied zelf.

Voor dit project is een gemeenschappelijke methode ontwikkeld. Deze komt zoveel mogelijk tegemoet aan zowel Nederlandse (Overijsselse) als aan de Duitse (Niedersachsische) vragen. De methode verloopt volgens de volgende stappen:

1. vaststelling ecologische invloedssfeer (de habitatrictlijngebieden, de natuurreervaten en natuurontwikkelingsgebieden, waar de grondwaterstand meer dan 5 cm kunnen veranderen);
2. veldinventarisatie van grondwaterafhankelijke natuurwaarden langs een aantal transecten (lijnen van hoog naar laag, vanaf de stuwwal, evenwijdig aan beken);
3. opstellen van een database met de kwetsbaarheid van de gevonden vegetatietypen voor veranderingen in de hydrologie, op basis van verschillende reeds bestaande databases;
4. voor elk van de scenario's vaststellen van de natuureffecten;
5. kwantificering en waardering van het ecologisch effect (Effect = omvang * natuurwaarde).

De effecten op natuur zijn steeds bepaald ten opzichte van de huidige situatie (winning 1999), dit in tegenstelling tot de effecten op de landbouw die bepaald zijn ten opzichte van situatie zonder winning. Het jaar 1999 is gekozen omdat toen de Natura 2000 gebieden in de omgeving van de Slenk van Reutum door de Minister van landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit bij de Europese Commissie zijn aangemeld. Bovendien is de situatie uit 1999 bekend en eenduidig vast te stellen. De situatie 1999 wordt qua natuur representatief geacht voor de huidige situatie.

De grootste hydrologische effecten treden bij alle scenario's op in de Slenk van Reutum. Daar zijn relatief weinig waardevolle vegetatietypen aanwezig en de typen die er zijn, zijn vaak relatief weinig gevoelig voor verdroging. De hydrologische veranderingen zullen in de Slenk niet tot belangrijke verschuivingen in vegetatietype leiden.

De meest kritische vegetatietypen bevinden zich op de stuwwal. De hydrologische effecten zijn beperkt, de grondwaterstanden stijgen echter wel, zij het beperkt. Voor alle scenario's geldt, dat bij de minimaal te verwachten hydrologische effecten, er vrijwel geen verandering van natuurwaarden te verwachten is. Door verplaatsen van de winning naar het westen, blijven de natuurwaarden in het oosten van de slenk en op de stuwwal op zijn minst gelijk of worden positief beïnvloed. In het westen van de slenk komen weinig natuurwaarden voor.

Wij kunnen instemmen met de gehanteerde methode om de effecten op de natuur te bepalen.

Energie en afvalstoffen/hulpstoffen

In het MER zijn verschillende kentallen en ervaringscijfers gehanteerd voor het energieverbruik, het gebruik van chemicaliën, het ontstaan van herbruikbare en niet-herbruikbare afvalstoffen en het waterverlies dat optreedt bij de winning en zuivering van het water uit de Slenk van Reutum.

In het MER zijn alleen de effecten op energie, grondstof (chemicaliën) en afval beschreven voor de 4,5 miljoen m³/jaar die bedoeld is voor de klanten van Vitens NV in Nederland. De effecten van de zuivering van de WAZ in Getelo zijn niet beschreven omdat de soort zuivering nog niet bekend is en bovendien de zuivering geen invloed heeft op de keuze tussen het Reallocatie Alternatief en het Infiltratie Alternatief.

Overigens impliceert dat (strikt genomen) wel dat de zuivering van de het water dat in Nederland geleverd wordt ook in Nederland plaats heeft. Daarbij moet aangetekend worden dat de verschillende alternatieven op het aspect energie en hulpstoffen nauwelijks van elkaar onderscheiden. Men mag veronderstellen dat dat ook het geval zal zijn als de totale winning, dus in Nederland zowel als in Duitsland, in beschouwing zou zijn genomen.

Wij zijn met Vitens NV van oordeel dat uit oogpunt van energie, afvalstoffen en hulpstoffen het Reallocatie Alternatief licht de voorkeur verdient boven het Infiltratie Alternatief. In het laatste alternatief wordt enigszins meer energie gebruikt en er ontstaan ook meer afvalstoffen. Bovendien is nog onzeker of bij het Infiltratie Alternatief volstaan kan worden met microzeving van het te infiltreren water. Als de behandeling van het te infiltreren water intensiever zou moeten worden dan scoort het Infiltratie Alternatief nog slechter ten opzichte van het Reallocatie Alternatief.

Mitigerende maatregelen

Door het sluiten van de winning Manderheide en verplaatsen de winning naar de westelijke rand van de Slenk zal de natuur op de stuwwal positief worden beïnvloed. Om de negatieve effecten op de landbouw nog verder terug te dringen is, zoals in het voorgaande al is besproken, gekozen voor het infiltreren van oppervlaktewater met behulp van oppervlaktewater. Deze infiltratie is te beschouwen als de mitigerende maatregel.

De uitvoering van deze mitigerende maatregelen (infiltratie van oppervlaktewater) hebben ook weer extra negatieve effecten tot gevolg.

Compenserende maatregelen

Mitigerende maatregelen zijn bedoeld om de effecten te "verzachten". Deze maatregelen verkleinen (bijvoorbeeld) direct de verlaging van de grondwaterstanden of de vermindering van de afvoeren van de beken.

Compenserende maatregelen zijn bedoeld om de effecten die na de mitigerende maatregelen nog over blijven te compenseren, zodat de balans van het totaal van de negatieve effecten meer naar de positieve kant gaat door slaan.

Vitens NV heeft voor het Nederlandse deel nog een Maatregelenprogramma⁸ voorgesteld.

⁸ Maatregelen- en monitoringplan Mander, Vitens, 14 december 2006, bijlage bij brief d.d. 19 december 2006.

Dit programma richt zich op de stroomgebieden van de Mosbeek en de Hazelbekke/Onderbeek. Er wordt gestreefd naar verbetering van de situatie op het vlak van zowel waterkwaliteit als waterkwantiteit. Met de maatregelen wordt zoveel mogelijk aangehaakt bij lopende gebiedsprocessen⁹. De maatregelen zijn zoveel mogelijk in overleg met partijen uit de streek vormgegeven. Vitens NV heeft de goede lijn van communiceren en samenwerken zoals dat bij het opstellen van het MER gevolgd is, voortgezet.

De maatregelen zijn enerzijds gericht op het langer vasthouden van water in het gebied vanaf de stuwwal tot en met de slenk. Dit compenseert deels een mogelijk negatief effect van de onttrekking, maar zal zelfs een netto positief effect kunnen hebben op de watervoerendheid van de beken in het gebied. Anderzijds zijn de maatregelen gericht op het verbeteren van de waterkwaliteit in het gebied. Deze maatregelen zijn in mindere mate mitigerend voor het effect van de waterwinning, maar hebben vooral een positief effect op de waterkwaliteit in de bronsystemen, en daarmee op de realisatie van de gebiedsdoelen.

Inrichtingsvarianten

In het MER wordt de verplaatsing van de winning naar een puttenrij in het westen van de Slenk aangeduid als het *Reallocatie Alternatief*. Door naast de verplaatsing een aantal aanvullende maatregelen uit te voeren, kunnen de effecten van de grondwaterwinning verder worden verkleind. Het verplaatsen van de winning én het infiltreren van oppervlaktewater (als mitigerende maatregel) wordt verder aangeduid als het *Infiltratie Alternatief*.

De prognose van de gezamenlijke behoefte van 9 miljoen m³/jaar is richtinggevend geweest voor de verschillende scenario's in het Geohydrologisch Onderzoek. Uit het Geohydrologisch Onderzoek is gebleken dat met betrekking tot de winlocatie het sluiten van de winning Manderheide en het verplaatsen van de winning naar een puttenrij in het westen van de Slenk leiden tot een verbetering van natuurwaarden, ook als de gezamenlijke winning van WAZ en Vitens NV wordt vergroot van 6,5 miljoen m³/jaar (situatie 1999) naar 9 miljoen m³/jaar.

Uit het MER blijkt dat de gesommeerde effecten van de landbouw weinig gevoelig zijn voor de plaats van de winning, terwijl het verplaatsen van de winning naar de westzijde van de slenk leidt tot een verbetering van de natuurwaarden. Zowel het Reallocatie Alternatief en het Infiltratie Alternatief zijn winningen in het westen van de slenk.

Bij het Infiltratie Alternatief is aan het Reallocatie Alternatief oppervlaktewaterinfiltratie met behulp van open watergangen toegevoegd. Deze open watergangen betekenen een relatief grote ingreep in het landschap en scoren daarom negatief, tevens neemt door de infiltratie het energiegebruik en het gebruik van hulpstoffen toe en ontstaat meer afval.

In het MER is het Reallocatie alternatief als Meest Milieuvriendelijke Alternatief gekozen.

Door het voorgestelde Maatregelenprogramma wordt het belangrijkste voordeel van het Infiltratiealternatief (versterking natuurwaarden) op een, naar ons oordeel, zeker zo effectieve wijze ingevuld.

Het belangrijkste nadeel van het Infiltratie Alternatief (verstoring van het landschap door de aanleg van de open watergangen en infiltratie van gebiedsvreemd water) treedt niet op. De gewasschade voor de landbouw, die zou worden ondervangen door de infiltratie van oppervlaktewater (vermindering met € 5.000,-- per jaar), vinden wij niet opwegen tegen de (landschappelijke) winst die uitvoering van het Maatregelenprogramma oplevert.

Zeker nu alle betrokken partijen zich kunnen vinden in het pakket van maatregelen uit het Maatregelenprogramma en daaraan willen meewerken is de realisatie voldoende zeker.

Wij kunnen ons daarom vinden in de keuze van Vitens NV om het Reallocatie alternatief als Meest Milieuvriendelijke Alternatief te kiezen.

⁹ De Integrale Gebiedsontwikkeling Hezingen Mander, het zogenoemde HeMa-project is één van de uitvoeringsprojecten van de Reconstructie Noordoost-Twente. Agrariërs in het gebied zijn met elkaar en met belanghebbende organisaties op zoek naar nieuwe mogelijkheden. Innovatief en ontwikkelingsgericht zijn hierbij sleutelbegrippen. Het gaat om het behoud en versterken van de economische basis en daarmee de leefbaarheid van het gebied. Maar ook het versterken van de gebiedsidentiteit en het uitbouwen van het agrarische landschap.

Conclusies

Wij hebben in het voorgaande de argumenten voor locatiekeuze en inrichtingsalternatief beschreven en ons oordeel daarover gegeven. De keuze van Vitens NV voor de locatie Slenk van Reutum en daarin voor het Reallocatie alternatief in combinatie met het Maatregelenprogramma vinden wij verantwoord.

Wij hebben daarom in de onderstaande overwegingen de gevolgen van het Reallocatie alternatief voor de andere bij het grondwaterbeheer betrokken belangen beschreven. Daarbij is aangegeven op welke wijze deze belangen worden beïnvloed. Tevens wordt aandacht besteed aan het monitorings- en evaluatieprogramma. Voor zover noodzakelijk zijn voorschriften aan de vergunning verbonden gericht op het beschermen van deze andere belangen.

5.10. De aanvraag

Vitens NV heeft een aanvraag in gediend voor het onttrekken van 300.000 m³/maand en 3.000.000 m³ per jaar grondwater ten behoeve van de openbare drinkwatervoorziening. Vitens NV heeft de aanvraag per brief van 19 december 2006 gewijzigd in die zin dat nu voor een periode van 15 jaar vergunning wordt aangevraagd.

Vitens NV vraagt vergunning aan voor het Reallocatie alternatief. Daarbij heeft Vitens NV een maatregelenprogramma voorgesteld om de watervoerendheid van beken in het gebied te verbeteren.

In het MER zijn alle milieueffecten afdoende in beeld gebracht. De keuze voor de locatie Slenk van Reutum is volledig beargumenteerd en gemotiveerd. Ten behoeve van het besluit op de aanvraag ex artikel 14 Grondwaterwet zijn hieronder de gevolgen voor andere bij het grondwaterbeheer betrokken belangen weer gegeven.

Nu de activiteiten plaatsvinden in de directe nabijheid van een Habitatgebied is in het MER een toetsing opgenomen. Wij hebben in deze beschikking tevens de habitattoetsing uitgevoerd.

5.11. Beschrijving en beoordeling effecten in de omgeving

De berekende verlagingen en verplaatsingen van het grondwater kunnen gevolgen hebben voor andere, bij het grondwater betrokken belangen. Voor de volgende belangen wordt een overweging gegeven:

- a: verontreinigingen;
- b: natuurgebieden;
- c: landbouwgebieden;
- d: bouwwerken;
- e: overige grondwateronttrekkingen;
- f: archeologische monumenten.

Ad. A Bodemverontreinigingen in het onderzoeksgebied

In de Bijlagen 2.4 en 2.5 van deel C van het MER wordt een overzicht gegeven van de bekende locaties met bodemverontreiniging, voor zover dat relevant is voor het MER. Dat is het geval in de volgende situaties:

- als de bodemverontreiniging gelegen is binnen het intrekgebied van de winning en dus een bedreiging kan zijn voor de kwaliteit van het te winnen grondwater;
- als het risico voor verspreiding van de bodemverontreinigingen toeneemt als gevolg van de te onderzoeken alternatieven. Dat kan het geval zijn als door de verandering van de winlocaties, van de onttrekkingshoeveelheden of van de mitigerende maatregelen de grondwaterstand of de grondwaterstroming bij de bodemverontreiniging sterk verandert.

De volgende locaties zijn relevant voor het Re allocatiealternatief:

- Mander Broekdijk: een voormalige stortplaats binnen het huidige grondwaterbeschermingsgebied. Deze locatie is licht verontreinigd met olie en diverse metalen uit een vuilstort. In het grondwater zijn slechts overschrijdingen van de streefwaarde aangetoond voor enkele zware metalen.
- Teerput Vasse: twee voormalige zandafgravingen nabij Vasse die vanaf eind jaren vijftig tot begin jaren zeventig zijn gebruikt als stortplaats voor zuurteer. Deze 'gesaneerde' situatie voldoet niet aan de normen die vandaag de dag aan saneringen worden gesteld.

Wij verwachten geen negatieve beïnvloeding van de waterkwaliteit door de locatie Mander Broekdijk.

Monitoren van de grondwaterkwaliteit blijft evenwel noodzakelijk om eventuele uitloging van de locatie te kunnen vaststellen.

Ten aanzien van in het bijzonder de Teerput Vasse zijn zienswijzen op het MER ingebracht. Insprekers zijn van oordeel dat er onvoldoende zekerheid is dat er geen verontreiniging vanuit de Teerput naar het grondwater en daarmee naar de onttrekking van Vitens NV kan optreden.

De Commissie mer stelt hierover in haar advies:

“De ontwikkelingen in de (ruw)waterkwaliteit kent onzekerheden. Met name de ontwikkelingen in en bronnen voor de nitraat- en nikkelconcentraties zijn daarbij relevant.”

Verder stelt de commissie naar aanleiding van de inspraakreactie nr. 1 (J. Smit), waarin uitgebreid wordt ingegaan op de kwaliteitsontwikkelingen en de mogelijke bronnen daarvan.

“De Commissie deelt niet de in deze inspraakreactie vermelde conclusie dat de Vasser Teerput invloed kan hebben op de ruwwaterkwaliteit van de winning Manderveen.”

Vitens NV heeft naar aanleiding van de inspraak reacties ten aanzien van de ontwikkeling van de ruwwaterkwaliteit een reactie naar de Commissie mer gezonden. Vitens NV stelt dat er uit het grondwatermodel afdoende blijkt dat er geen grondwater vanuit de omgeving van de Teerput binnen het intrekgebied van de winning ligt. Beïnvloeding is dan ook niet aan de orde.

Wij onderschrijven dit standpunt.

Verder verwijzen wij ook naar het rapport “Aanvullend onderzoek Teerputten Vasse”, TTE , Projectnummer: C0503 van 9 oktober 2006. TTE heeft in opdracht van de Provincie Overijssel onderzoek uitgevoerd naar:

- de lokale bodemopbouw nabij de zuurteerputten;
- de diepte tot waar zuurteer in de stort/de bodem aanwezig is;
- de effecten op het grondwater en op het ecosysteem.

Over de effecten van de teerput op het grondwater en het ecosysteem trekt TTE de volgende conclusies:

“In het grondwater zijn slechts in twee monsters concentraties aan olieachtige componenten aangetroffen tot net boven de interventiewaarde (toetsingswaarde voor ernstige verontreiniging) voor minerale olie van 600 µg/l¹⁰. Het totale volume aan grondwater waarin de interventiewaarde voor minerale olie wordt overschreden, bedraagt minder dan 100 m³.

De concentraties aan sulfonzuren liggen alle ruim onder de ad-hoc-interventiewaarde (specifieke toetsingswaarde voor dit geval) voor benzeen- en tolueensulfonzuren van 50.000 µg/l. Samenvattend wordt gesteld dat er enige verspreiding is opgetreden van in regenwater opgeloste olieachtige componenten en sulfonzuren vanuit de zuurteerputten naar het grondwater. De verontreiniging in het grondwater is afgeperkt en stabiel en vormt geen risico voor mens, ecosysteem of verspreiding. De resterende risico's betreffen voornamelijk het contact met de zuurteer zelf door de zuurteer die aan maaiveld kan komen door teereruptions.”

Wij zijn van oordeel (zoals al eerder vermeld) dat het gebruikte grondwatermodel een hoge kwaliteit heeft. Het rapport van TTE laat duidelijk zien dat nauwelijks beïnvloeding is opgetreden.

Wij zijn van oordeel dat uit het model en uit het aanvullend onderzoek van TTE afdoende blijkt dat de beïnvloeding van grondwater en ecosysteem niet heeft en in de toekomst niet kan optreden.

Het advies van de Commissie mer betreffende het monitoren van de ontwikkelingen in de ruwwaterkwaliteit is door ons overgenomen. Dit is als onderdeel in het monitoringsprogramma opgenomen. Hieruit zullen over de komende jaren voldoende gegevens komen om veranderingen vroegtijdig te kunnen waarnemen en waarnodig passende maatregelen te treffen. Het betreft dan specifiek de ontwikkeling van nitraat en nikkelconcentraties.

Ad. B. Natuurgebieden

In het MER (hoofdstuk 4 deel A en hoofdstuk 6 Deel C) is een uitgebreide beschrijving opgenomen van de natuurwaarden in het gehele gebied van de slenk en de stuwwal.

Deze hoofdstukken beschrijven de effecten op natuur. Het gaat hierbij om positieve en negatieve effecten van wijzigingen in de waterwinning op plantengemeenschappen, planten- en diersoorten en hun leefgebieden in de omgeving van de winning.

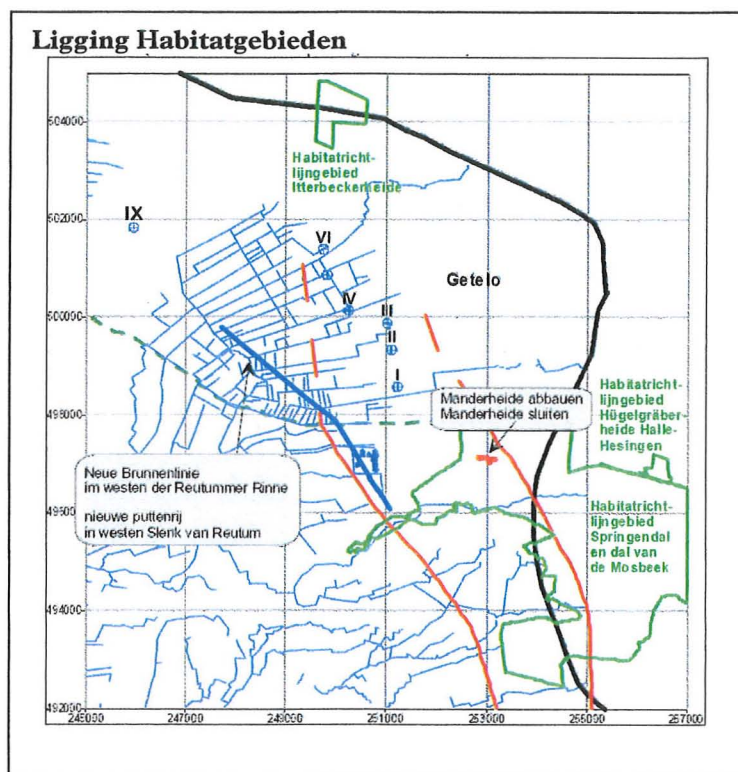
¹⁰ 1 µg/l = 1/1.000.000 gram/liter

In deel A worden de effecten op de natuurwaarden op hoofdlijnen beschreven. Het doel van hoofdstuk 6 deel C is tweeledig. Enerzijds geeft het een toetsing aan de criteria voor het thema natuur uit het beoordelingskader voor het MER. Anderzijds is het een toetsing aan de Habitatrictlijn.

Beoordeling van de kwaliteit van de beschrijving.

In Hoofdstuk 6 van Deel C van het MER is ingegaan op:

1. Gebieden waar significante hydrologische effecten kunnen optreden (zowel in Nederland als in Duitsland, Bijlage 4.3 Deel C);
2. Gebieden met bestaande grondwaterafhankelijke natuurwaarden binnen de ecologische hoofdstructuur en Habitatrictlijngebied (zowel in Nederland als in Duitsland);
3. Gebieden met potentieel grondwaterafhankelijke natuurwaarden op door de provincie als natuurontwikkelingsgebieden aangemerkte locaties;
4. Aquatische gemeenschappen in beken;
5. Rode Lijstsoorten evenals soorten en habitattypen die beschermd worden in het kader van de Habitatrictlijn als deze grondwaterafhankelijk zijn en waarvan bekend is dat deze in het studiegebied voorkomen.



In het plangebied liggen drie habitatgebieden te weten: in Nederland het gebied van de Springendal en Dal van de Mosbeek en in Duitsland de gebieden Itterbeckerheide en Hügelerheide.

In paragraaf 6.2 tot en met 6.5 is een verantwoording gegeven van de gehanteerde methodiek en de gekozen criteria. Hierbij wordt ingegaan op de argumenten waarom voor deze methodiek is gekozen. Daarnaast is een verantwoording van elke stap en onderdeel van de methodiek opgenomen. Wij zijn van oordeel dat de gemaakte keuzen afdoende zijn beargumenteerd en onderbouwd. Wij stemmen dan ook in met deze methodiek en de gekozen criteria. Wij verwijzen korthedshalve naar deze paragrafen voor de verdere toelichting op de methodiek.

In paragraaf 6.6 van deel C van het MER is een beschrijving gegeven van de huidige (actuele) natuurwaarden. Conform de gekozen methodiek (beschrijving van het gebied via transecten) zijn in overleg met betrokken natuurorganisaties en op basis van bestaand veldonderzoek de onderzoekslocaties aangewezen en natuurwaarden bepaald. Wij zijn van oordeel dat deze beschrijving afdoende is om een goed inzicht te hebben in de bestaande natuurwaarden.

In paragraaf 6.7.1 tot en met 6.7.4 van het MER worden de effecten van de inrichtingsalternatieven op de in paragraaf 6.6 beschreven natuurwaarden weergegeven. In paragraaf 6.7.5 tot en met 6.7.7 van het MER is specifiek ingegaan op de effecten op habitattypen van de Habitatrictlijngebieden. In paragraaf 6.7.8. is ingegaan op de gevolgen voor systeemherstel. Wij zijn van oordeel dat de effecten volledig zijn beschreven en wij stemmen in met de hier getrokken conclusies.

De habitat toetsing.

Nu de Raad van State heeft gesteld dat Gedeputeerde Staten nog geen bevoegd gezag is op grond van de Natuurbeschermingswet 1998.

Deze situatie blijft bestaan zolang de formele aanwijzing van dit gebied door de minister van Landbouw, Natuurbeheer en Voedselveiligheid nog niet heeft plaatsgevonden. Dit betekent dat Gedeputeerde Staten binnen het besluit Grondwaterwet de toetsing aan de Habitatrictlijn op basis van rechtstreekse werking moet uitvoeren. De instandhoudingsdoelstellingen zijn nog niet vast gesteld. Dus de toetsing moet plaatsvinden op basis van toetsing aan gemeenschapstrouw.

Op bladzijde 162 en 163 van Deel C van het MER worden de effecten op soorten en habitats die beschermd worden in het kader van de habitatrictlijn kort samengevat. Voor de gedetailleerde effectbeschrijvingen wordt verwezen naar paragraaf 6.7. van Deel C.

De Habitatrictlijn

Verschillende plant- en diersoorten en verschillende habitattypen in het gebied worden beschermd in het kader van de habitatrictlijn. Een deel van het studiegebied is aangewezen als Natura-2000 gebied (ook wel Habitatrictlijngebied genoemd).

De Natura-2000-gebieden waar het hier om gaat, zijn aangewezen vanwege de volgende soorten: Kamsalamander, Vliegend hert, Kleine modderkruiper, Beekprik en Drijvende waterweegbree en onder andere de volgende habitattypen Alkalisch laagveen en Alluviale bossen met Zwarte els en Es (zie ook bijlage 8.8 bij Deel C).

Bij een Natura 2000-gebied moet volgens de habitatrictlijn aangetoond worden dat de natuurlijke kenmerken niet aangetast worden. Voor een project met mogelijk effecten op Natura 2000-gebied geldt het 'nee, tenzij' principe: een project is niet toegestaan tenzij er met zekerheid gezegd kan worden dat:

- De natuurlijke kenmerken van het gebied niet worden aangetast (nieuwe projecten).
- Er geen verslechtering van de kwaliteit van natuurlijke habitats en habitats van soorten optreedt.
- Er geen storende factoren zijn voor de soorten waarvoor de zones zijn aangewezen (bestaande projecten).

Behalve de soorten waarvoor een gebied is aangewezen moeten ook alle soorten van Annex IV van de habitatrictlijn beschermd worden. Het leefgebied van dergelijke soorten mag niet verstoord of vernietigd worden. De Kamsalamander en de Zandhagedis worden genoemd in Annex 4 en komen in het studiegebied voor. De Habitatrictlijn kent ook nog een Annex V met beschermde soorten.

Voor Annex V-soorten moet het verzamelen en verhandelen worden voorkomen. Deze soorten zijn in dit geval dus niet relevant.

In dit geval is gekeken naar alle grondwaterafhankelijke habitats die beschermd moeten worden volgens de habitatrictlijn (Annex I) en niet alleen naar de typen waarvoor het gebied is aangewezen.

Deze aanwijzing is namelijk nog aan wijzigingen onderhevig. In het door drinkwaterwinning beïnvloede gebied komen drie Natura 2000-gebieden voor. Het betreft de Itterbecker Heide en de Hügélgräberheide Halle-Hesingen in Duitsland en het Springendal en Dal van de Mosbeek Nederland. De twee Natura 2000-gebieden in Duitsland zijn grondwateronafhankelijk. Er zijn dus geen effecten van drinkwaterwinning op deze gebieden.

De referentiesituatie

In deze habitattoets worden de effecten van het Reallocatie Alternatief en het Infiltratie Alternatief (winning van 9 miljoen m³ water in Nederland en Duitsland) beschreven ten opzichte van de referentiesituatie.

Voor de toetsing op basis van de Habitatrictlijn is de referentiesituatie 1999 uitgangspunt. De eerste voordracht voor het gebied "Springendal Dal van de Mosbeek" aan de EU op grond van de Habitatrictlijn heeft eerst in 2000 plaatsgevonden. De grondwaterwinningen in de Slenk van Reutum zoals deze bestonden in 1999 zijn onderdeel van de natuursituatie op het moment van voordracht.

Naar ons oordeel moeten de gevolgen van de wijzigingen worden beoordeeld tegen die achtergrond. Indien getoetst zou worden aan de nulsituatie (1963) dan wordt de aanvrager geconfronteerd met een onbekend toetsingskader. Niemand kan met voldoende zekerheid vaststellen hoe die situatie er anno 2007 uit zou hebben gezien als er nooit gewonnen zou zijn. Wat wel onderdeel is van het MER is een voorspelling wat er maximaal kan gebeuren als de huidige winningen worden stopgezet. Daarbij is getoetst of de wijzigingen die worden voorgesteld een significant negatieve invloed hebben op de aanwezige soorten en habitat waarvoor het gebied is aangewezen.

Effecten van de Alternatieven

De effecten op habitats en soorten die in het studiegebied voorkomen zijn beschreven in de paragraaf 6.7 en worden hier samengevat.

Effecten op habitattypen

Wat blijkt is dat bij beide alternatieven geen negatieve effecten optreden op de grondwaterafhankelijke habitattypen. Het Reallocatie Alternatief scoort afwisselend neutraal en positief. Hetzelfde geldt voor het Infiltratie Alternatief, hoewel de effecten in dit alternatief iets vaker positief zijn, uitgaande van maximale hydrologische effecten. Als uit wordt gegaan van minimale hydrologische effecten betekent dit dat de 'ecologische winst' van de verplaatsing van de winning kleiner wordt, maar het effect is per definitie nooit negatief.

Effecten op soorten

- Drijvende waterweegbree: Deze soort wordt in de regio aangetroffen in het Springendal dat buiten het studiegebied, maar binnen natura-2000 gebied valt (bronvijver). Deze soort is voor deze studie verder niet relevant.
- Vliegend hert: Het insect 'Vliegend hert' leeft in oude eikenbossen en (vaak voormalig) hakhout met oude eikenstobben. De soort is niet grondwaterafhankelijk. De alternatieven beïnvloeden deze soort niet.
- Kamsalamander: De Kamsalamander is gevoelig voor veranderingen van de grondwaterstand. Omdat de grondwaterstand in beide alternatieven niet negatief wordt beïnvloed op de plaatsen waar de kamsalamander zijn habitat heeft, kunnen negatieve effecten uitgesloten worden.
- Zandhagedis: De Zandhagedis komt voor op droge heide met open zandige stukken zoals op de Manderheide en de oostflank van de stuwwal. De Zandhagedis is niet gevoelig voor veranderingen van de grondwaterstand en dus zal de voorgenomen activiteit deze soort niet positief of negatief beïnvloeden.
- Beekprik: De Beekprik is vooral gebaat bij een beek die schoon is en waarin op kleine schaal (tientallen tot honderden meters) veel variatie in bodemstructuur aanwezig is. Omdat de kwaliteit en omvang van de waterafvoer van de beek niet significant verandert, kan ook voor de Beekprik negatieve beïnvloeding uitgesloten worden.
- Kleine modderkruiper: Of en waar de 'Kleine modderkruiper' voorkomt in het studiegebied is niet duidelijk. Haar natuurlijke habitat is sloten en langzaam stromende beken. De Kleine modderkruiper ondervindt geen verandering in leefgebied, want de omvang van het leefgebied neemt in de alternatieven niet toe of af.

Conclusie Habitattoets

In beide alternatieven is geen sprake van negatieve effecten op habitats of soorten die beschermd worden in het kader van de habitatrichtlijn. Wel kan er sprake zijn van positieve effecten.

Wij zijn van oordeel dat de toetsing op een zorgvuldige en afdoende wijze heeft plaatsgevonden. Wij stemmen in met de getrokken conclusies.

Ad.C. Landbouwgebieden

In paragraaf 4.4.3. van Deel A en in hoofdstuk 5 van Deel C van het MER wordt ingegaan op de gevolgen voor de landbouw in het gebied. Hoofdstuk 5 is gewijd aan de effecten van de alternatieven op landbouw. In paragraaf 5.2 worden de beoordelingscriteria toegelicht. Paragraaf 5.3 beschrijft de huidige situatie (dit is de referentiesituatie 1999). In de daarop volgende paragrafen 5.4 en 5.5 worden de effecten van de twee alternatieven ten opzichte van de referentiesituatie (REF1999) beschreven.

In paragraaf 5.6 worden de alternatieven beoordeeld en vergeleken.

Overzicht van de beschreven effecten

Thema	Criteria per thema	Eenheid	Waar	Hoe?	
Landbouw	Direct ruimtebeslag	ha	NL+D	Beschrijving van de alternatieven	
	Indirect ruimtebeslag (landbouw in grondwaterbeschermingsgebied)	ha	NL+D	Grondwatermodel + grondgebruik	
	Niet compenseerbare effecten op landbouwopbrengsten	Opbrengstverandering a.g.v. droogte	ha, effectklasse	NL+D	Grondwatermodel + HELP
		Opbrengstverandering a.g.v. wateroverlast	ha, effectklasse	NL+D	Grondwatermodel + expert judgement
	Wel compenseerbare effecten op landbouwopbrengsten	Opbrengstverandering a.g.v. wateroverlast	ha, effectklasse	NL+D	Grondwatermodel + HELP
	Kansen om met landbouwbedrijfsvoering op effecten van winning in te spelen	aantal betrokken bedrijven en hun bedrijfsstructuur	NL	Expert judgement door Stimuland	

Direct Ruimtebeslag

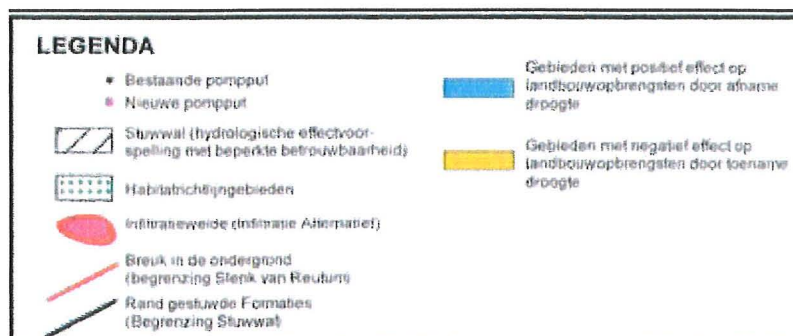
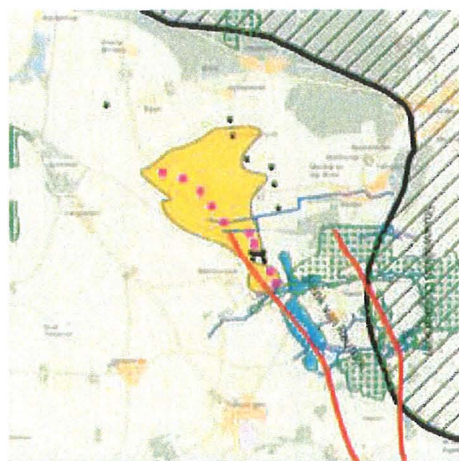
In de huidige situatie bedraagt het directe ruimtebeslag op landbouwgrond van de waterwinning ongeveer 20 ha in Nederland en 20 ha in Duitsland (score: 0). Bij het Reallocatie Alternatief neemt het directe ruimtebeslag met 8 ha toe.

Indirect ruimtebeslag

Indirect ruimtebeslag komt voort uit de beschermingszones voor de waterwinning, waar beperkingen kunnen gelden aan het gebruik van landbouwgrond. In de referentiesituatie bedraagt het indirecte ruimtebeslag in Nederland ongeveer 580 ha (25-jaarszone) en in Duitsland 1670 ha (zone III). Het gaat in het totaal dus om ongeveer 2250 ha. Bij het Reallocatie Alternatief neemt het indirecte ruimtebeslag met ongeveer 970 ha toe. In Nederland neemt bij dit alternatief het indirecte ruimtebeslag af door het sluiten van het pompstation Manderheide (tot ongeveer 500 ha). In Duitsland neemt het indirecte ruimtebeslag toe door het aanleggen van nieuwe pomputten in een nieuw gebied.

Opbrengstderving landbouw

Als gevolg van de waterwinning verandert de grondwaterstand. Dit kan leiden tot een opbrengstverandering als gevolg van verdroging of vernatting. Onderstaande figuren geven een overzicht van de gebieden waar opbrengstverandering als gevolg van het Reallocatie Alternatief aan de orde is.



Door sluiting van Manderheide worden de landbouwopbrengsten in deelgebied 1 (blauw) verhoogd. Bij het Reallocatie Alternatief treedt in deelgebied 2 (geel) een verlaging van de grondwaterstand op die leidt tot opbrengstderving door droogte. In het oostelijk deel van de slenk is er geen effect op de landbouwopbrengst, omdat de grondwaterstand hier diep onder de bouwvoor ligt (hangwaterprofiel).

Kansen voor landbouw

De effecten op landbouw zijn primair beschouwd op basis van de (voorgaande) criteria direct en indirect ruimtebeslag en opbrengstderving, zowel voor Duits als Nederlands grondgebied. Specifiek voor de Nederlandse situatie heeft de Commissie Water van de Gewestelijke Land en Tuinbouworganisatie de beide alternatieven op basis van "expert judgement" beoordeeld. De kansen van landbouwbedrijven om op de winning in te spelen nemen bij het Reallocatie Alternatief in het Nederlandse deel van het studiegebied toe: er worden meer bedrijven positief dan negatief beïnvloed (+). Bij het Infiltratie Alternatief zal er een groter beslag op landbouwgrond gelegd moeten worden.

Conclusies landbouw

Wij zijn van oordeel dat met de locatiekeuze gegeven is dat er gevolgen zijn voor de landbouw. Deze gevolgen hebben invloed op de gewasopbrengst. De gewasschade voor de landbouw, die zou worden ondervangen door de infiltratie van oppervlaktewater (vermindering met € 5.000,-- per jaar), vinden wij niet opwegen tegen de (landschappelijke) winst die uitvoering het Maatregelenprogramma oplevert. Daarnaast zijn wij van oordeel dat de jaarlijkse kosten voor de infiltratie (€ 400.000,--) niet in redelijke verhouding staan tot de verminderde gewasschade. Nu de gevolgen voor de landbouw niet via ondervangende maatregelen zijn weg te nemen dient de vergunninghouder deze schade te vergoeden. Hiervoor heeft de Grondwaterwet in hoofdstuk IV een vastgelegde procedure.

Ad. D. Bouwwerken

Een verlaging van de grondwaterstand in veen, klei of leemlagen kan zetting veroorzaken aan bebouwing. Indien de grondwaterstand in het verleden laag is geweest dan zal de zetting al opgetreden zijn en zal de bodem niet verder inklinken. Uit de bodemopbouw en de modellering blijkt dat in de ondergrond van het onderzoeksgebied geen zettingsgevoelige gronden aanwezig zijn. De grondwaterstandsveranderingen zijn gering. De zettingen als gevolg van het Re Allocatiealternatief zijn daarom nihil. In het monitoringsplan zijn daarom geen metingen van veranderingen in maaiveldhoogte of voor opstallen en dergelijk voorzien.

Ad. E. Overige grondwateronttrekkingen

Naast de grondwaterwinning van Vitens NV voor Manderveen/Manderheide zijn in het gebied van Mander 37 geregistreerde actieve grondwateronttrekkingen. Het betreft hier 25 kleine onttrekkingen ten behoeve van drinkwater voor het vee ($< 5 \text{ m}^3/\text{uur}$ $< 3.000 \text{ m}^3/\text{jaar}$), 12 inrichtingen voor beregening ($< 60 \text{ m}^3/\text{uur}$) en spoelwater. De verlaging van de grondwaterstanden kan leiden tot een zeer beperkte stijging van de energiekosten als gevolg van een grotere opvoerhoogte welke overbrugd moet worden. Dit zijn gevolgen die kunnen optreden maar zijn afhankelijk van tijd, plaats en omvang. De gevolgen van de activiteit van Vitens NV voor deze onttrekkingen is zeer gering. Wij verwachten hier geen negatieve gevolgen. Indien er aanwijsbare schade ontstaat, dient dit onderdeel te zijn van een - nog over een te komen - schaderegeling.

In het monitoringsplan is voorzien in de meting van de grondwaterstanden en stijghoogten. Hieruit kunnen de eventuele nadelige gevolgen voor ander onttrekkingen worden bepaald en kan dit basis zijn voor eventuele schadevergoeding.

Ad. F. Archeologische monumenten

Op de locaties van de nieuw te plaatsen pompputten en zuiveringsgebouw bevinden zich geen cultuurhistorische waarden. Gezien de beperkte omvang van de nieuwe inrichting is er dan ook geen sprake van een mogelijke aantasting van de cultuurhistorische waarden. De te plaatsen pompputten liggen bovendien in een gebied dat aangegeven is met een lage indicatieve archeologische waarde. In dit gebied bevinden zich geen archeologische monumenten of terreinen met hoge of zeer hoge indicatieve archeologische waarden. Veranderingen in de grondwaterspiegel als gevolg van de winning zullen dan ook geen archeologische waarden aantasten. Bovendien zijn deze veranderingen, vanuit archeologisch oogpunt gezien, klein. De locatie van de ingreep is niet aangeduid met enige aardkundige waarden

(Atlas van onderzoeksgebieden bodembescherming in Overijssel [Provincie Overijssel 1993]. (zie Bijlage 9.1 bij Deel C). Van aantasting van aardkundige waarden is daarom geen sprake.

5.12. Samenvatting monitoring

De Commissie adviseert in de vergunning een uitgebreid monitoringprogramma op te nemen, waarmee de effecten (positief dan wel negatief) van de voorgenomen wijziging van de onttrekkingssituatie kunnen worden bepaald. Dat programma zou minimaal moeten bevatten: grondwaterstanden, waterkwaliteit (in pompputten en waarnemingsputten), watervoerendheid van beken, beschikbaarheid van voedingsstoffen en aanwezigheid en abundantie van bedreigde soorten in de habitatrichtlijngebieden. Het monitoringsprogramma dient de huidige situatie in voldoende mate van detail in beeld te brengen, als referentie voor de evaluatie en voor eventuele bijsturing.

In de aanvulling op de aanvraag (december 2006) heeft Vitens NV naar ons oordeel een afdoende monitoring- en evaluatieprogramma opgenomen. Daarbij wordt zowel voor de monitoring als voor de evaluatie ook gebruik gemaakt van de gegevens die andere partijen verzamelen in het gebied. Deze partijen hebben met Vitens NV afgesproken dat deze gegevens a) worden waargenomen en b) ter beschikking worden gesteld.

Het plan is in overleg met Natuurorganisaties, LTO Noord, Staatsbosbeheer, het Waterschap Regge en Dinkel en de provincie Overijssel opgesteld. De betrokken organisaties hebben daarbij toegezegd de gegevens ter beschikking te stellen aan Vitens NV voor de monitoring en evaluatie.

Hiermee ontstaat een volledig en adequaat programma van meten en evalueren zodat de gevolgen van de veranderingen in de winning kunnen worden vastgesteld. Waarnodig kunnen aanpassingen plaatsvinden indien uit de waarnemingen blijkt dat er ongewenste ontwikkelingen plaatsvinden die veroorzaakt worden door deze grondwateronttrekking van Vitens NV. Het plan zal in de komende periode verder in detail worden uitgewerkt. De detaillering behoeft onze goedkeuring waar zij afwijkt van de basisuitgangspunten zoals die zijn vastgelegd in het monitoringsplan van december 2006.

6. De zienswijzen ingebracht op het MER

De volgende personen en instanties hebben een zienswijze ingediend ten aanzien van het MER.

nr.	datum	persoon of instantie	plaats	datum van ontvangst Cie. m.e.r.
1.	---	J. Smit	Manderveen	20060802
2.	20060713	Provincie Overijssel	Zwolle	20060802
3.	20060717	Waterschap Regge en Dinkel	Almelo	20060802
4.	20060725	Vitens	Zwolle	20060802
5.	20060714	Landwirtschaftskammer Niedersachsen	Neuenhaus	20060802
6.	20060725	Stichting Rechtsbijstand namens de heer P.H.G.M. Hannink te Manderveen	Tilburg	20060802
7.	20060725	Stichting Rechtsbijstand namens de heer G.J.M. Oude Luttkhuis te Mander	Tilburg	20060802
8.	20060724	Landschap Overijssel	Dalfsen	20060802
9.	20060725	Natuur Milieu Overijssel	Zwolle	20060802
10.	20060725	NLWKN, Betriebstelle Meppen	Meppen	20060802
11.	20060725	A.S.M. Bokseveld	Mander	20060802
12.	20060724	LTO Noord	Deventer	20060802

De Commissie voor de milieueffectrapportage heeft in haar toetsingsadvies over de zienswijzen het volgende opgemerkt:

De Commissie heeft kennis genomen van de inspraakreacties en adviezen, die zij van het bevoegd gezag heeft ontvangen. In dit advies verwijst de Commissie naar een reactie wanneer deze naar haar oordeel informatie bevat over de inhoud van het MER die van belang is voor de besluitvorming.

Wij zijn in het voorgaande al ingegaan op de diverse opmerkingen die in de zienswijzen zijn gemaakt. Samenvattend voegen hier het volgende aan toe.

- Wij zijn ingegaan op de keuze voor de referentiesituatie.
- De opmerkingen die gemaakt zijn over het gebruikte grondwatermodel zijn naar ons oordeel afdoende beantwoord.
- Ook de gebruikte methoden voor het vergelijken van de gevolgen voor de landbouw zijn beoordeeld. Daarbij hebben wij al opgemerkt dat deze methodiek niet geschikt is om de te worden gebruikt om de echte omvang op bedrijfsniveau te bepalen. De gebruikte methodiek geeft wel een goed beeld van de omvang in vergelijking met de andere alternatieve inrichting voor de locatie Slenk van Reutum. Voor het bepalen van een schadevergoeding dient de procedure als vastgelegd in hoofdstuk IV van de Grondwaterwet gevolgd te worden. De beide aanvragers (Vitens NV en WAZ) stellen daarbij voor dat de schadevergoeding in Nederland volgens Nederlands rechts wordt bepaald en vergoed door Vitens en de schadevergoeding in Duitsland volgens Duits recht wordt bepaald en vergoed door WAZ.
- Bij onze beoordeling van de keuze tussen de verschillende locaties zijn wij ingegaan op de argumenten waarom Westerhoeven naar ons oordeel terecht afvalt.
- Bij onze beoordeling van de inrichting van de Slenk van Reutum zijn wij ingegaan op de voor en nadelen van het infiltreren van oppervlaktewater. Wij hebben daarbij aangegeven dan naar ons oordeel het Re Allocatie alternatief in combinatie met het maatregelenpakket zoals opgenomen in de aanvulling op de aanvraag van 14 december 2006 als het Meest Milieuvriendelijke Alternatief kan worden beoordeeld.
- Ten aanzien van de aanpassing van het Grondwaterbeschermingsgebied verwijzen wij naar ons voornemen tot aanpassing van de begrenzing zoals is vastgesteld bij ons besluit van 22 mei 2007, kenmerk 2007/0293043.
- In de vergunningvoorschriften is als onderdeel een monitoring- en evaluatieprogramma opgenomen.

Wij zijn van oordeel dan alle relevante zienswijzen voor zover zij betrekking hebben op het MER en op de gevolgen die daaruit voortvloeien voor dit besluit zijn behandeld in het voorgaande.

7. De zienswijzen ingebracht op de ontwerpbeschikking (bijlage 3)

In reactie op de ontwerpbeschikking hebben de volgende personen en instanties schriftelijk of mondeling een zienswijze ingediend. Alle zienswijzen zijn binnen de daartoe gestelde termijn ingediend. Tevens heeft de aanvrager (Vitens NV) schriftelijk gereageerd op deze zienswijzen. In de bijgaande reactienota hebben wij gereageerd op deze stukken.

Naar aanleiding van de ingediende zienswijzen hebben wij de Commissie voor de Milieueffectrapportage gevraagd een nader advies uit te brengen betreffende één van deze zienswijzen voor zover deze betrekking heeft op het grondwatermodel dat ten grondslag ligt aan de hydrologische berekeningen. Op 28 januari 2008 heeft de Commissie hierover advies uitgebracht (zie onder punt 5.9 van de overwegingen).

De zienswijzen hebben geleid tot de volgende wijzigingen in de voorschriften verbonden aan deze beschikking.

- In voorschrift 3 wordt expliciet verwezen naar het Maatregelen- en monitoringsplan Mander dat als bijlage 2 bij deze beschikking hoort.
- Voorschrift 6 onder a komt te luiden: De vergunninghouder dient de uitgangssituatie anno 2007 vast te leggen conform het in bijlage 2 bijgevoegde evaluatie en monitoringsprogramma. De vergunninghouder dient in 2012 en 2017 een rapport op te stellen over de gevolgen van de wijziging van de winning voor de nadere bij het grondwaterbeheer betrokken belangen. Dit rapport dient te worden opgesteld in overleg met Gedeputeerde Staten van Overijssel, Waterschap Regge en Dinkel, Landschap Overijssel, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en de werkgroep Water van LTO uit Mander.
- In voorschrift 7 onder a worden Landschap Overijssel, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en de werkgroep Water van LTO uit Mander toegevoegd als partijen waarmee de vergunninghouder dient te overleggen over het uitvoeren van het maatregelenprogramma.

Lijst met personen en instanties welke een mondelinge of schriftelijke zienswijze op de ontwerpbeschikking hebben ingediend:

naam	Adres	Pc woonplaats
Wehrbereichsverwaltung Nord	Postfach 163	30001 HANNOVER Duitsland
GLL Meppen	Postfach 1252	49702 MEPPEN Duitsland
Landwirtschaftskammer Niedersachsen	Berlinerstrasse 8	49828 NEUENHAUS Duitsland
LBEG, Aussenstelle Meppen	Postfach 1254	49702 MEPPEN Duitsland
Bundesanstalt für Immobilienaufgaben	Postfach 1243	49002 OSNABRÜCK Duitsland
Niedersächsische Landesforsten	Lindenstrasse 2	49577 ANKUM Duitsland
Waterschap Regge en Dinkel	Postbus 5006	7600 GA ALMELO
LTO Noord	Postbus 126	7400 AC DEVENTER
Landschap Overijssel	Huis 'De Horte' Poppenallee 39	7722 KW DALFSEN
Stichting rechtsbijstand	Postbus 10100	5000 JC TILBURG
Stichting rechtsbijstand	Postbus 10100	5000 JC TILBURG
A.S.M. Bokseveld	Veendijk 50	7663 TR MANDER
De heer J. Smit	Voorveensweg 7	7664VC MANDERVEEN

De provinciale Commissie voor de Fysieke Leefomgeving heeft op 12 september 2007 advies uitgebracht.

De commissie stemt in met de ontwerpbeschikking Grondwaterwet en het voornemen tot wijziging van de begrenzing van het grondwaterbeschermingsgebied ten behoeve van de waterwinning Manderveen en Manderheide. Zij adviseert ons college:

- om de hiervoor nodige wijziging van de Verordening voor de Fysieke Leefomgeving Overijssel gereed te maken voor besluitvorming door Provinciale Staten;

- bij het zoeken naar een duurzamer alternatief voor deze waterwinning hierbij opnieuw de maatschappelijke organisaties in ruime mate te betrekken.

Het advies geeft geen aanleiding tot aanpassing van deze beschikking.

8. Conclusie

Wij zijn van mening dat op basis van de bij de aanvraag behorende rapportage en de ingediende aanvulling en de voorstaande overwegingen de onttrekking op een verantwoorde wijze kan worden uitgevoerd.

Gedeputeerde Staten van Overijssel,

Voorzitter,

Secretaris,

Bijlagen behorende bij deze beschikking:

Bijlage 1	Procedure
Bijlage 2	Maatregelen en Monitoringsplan Mander van 14 december 2006
Bijlage 3	Reactienota naar aanleiding van de ingediende zienswijzen

Rechtsmiddel

Belanghebbenden kunnen gedurende zes weken, ingaande op de dag waarop een exemplaar van het besluit ter inzage is gelegd, een beroepschrift indienen bij de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State, Postbus 20019, 2500 EA Den Haag (telefoon 070 426 44 26).

Het beroepschrift dient te worden ondertekend en bevat ten minste:

- de naam en het adres van de indiener;
- de dagtekening;
- een omschrijving van het besluit waartegen het beroep is gericht;
- de gronden van het beroep.

Verder dient zo mogelijk een afschrift van het besluit waarop het geschil betrekking heeft te worden overgelegd. Voor de behandeling van een beroepschrift is griffierecht verschuldigd.

Voor inlichtingen over de beroepsprocedure kunt u zich wenden tot de provinciaal medewerker die bij het besluit is vermeld of tot de Afdeling Bestuursrechtspraak.

Indien onverwijlde spoed dat vereist is het mogelijk een voorlopige voorziening te vragen bij de Voorzitter van de Afdeling Bestuursrechtspraak. In dat geval is extra griffierecht verschuldigd. Voorwaarde is dat u een beroepschrift heeft ingediend.

Bijlage 1 PROCEDURE

N.B.

De aanvraag om vergunning op grond van artikel 14 Grondwaterwet hebben wij behandeld conform afdeling 3.4 van de Algemene wet bestuursrecht.

Terinzagelegging

Deze beschikking ligt met ingang van 14 maart 2008 gedurende zes weken ter inzage in het gemeentehuis van de gemeente Tubbergen, in het gemeentehuis van de sambtgemeinde Uelsen, het kantoor van de Landkreis Grafschaft Bentheim en bij de eenheid Water en Bodem van de provincie, Luttenbergstraat 2 te Zwolle. Indien inzage in de stukken bij de provincie wenselijk is, kunt u contact opnemen met de behandelend ambtenaar die in het briefhoofd is vermeld. De stukken zijn in te zien tijdens kantooruren.

Inwerkingtreding van de beschikking

De beschikking treedt in werking met ingang van de dag na de dag waarop de termijn afloopt voor het indienen van een beroepschrift. Indien gedurende deze termijn bij de voorzitter van de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State een verzoek om voorlopige voorziening is gedaan, treedt het besluit niet in werking voordat op dat verzoek is beslist.

Toezening beschikking

Een exemplaar van deze beschikking hebben wij in Nederland gezonden aan:

naam	Postbus	postcode	woonplaats
Burgemeester en Wethouders van de gemeente Tubbergen	Postbus 30	7650 AA	TUBBERGEN
Dagelijks bestuur van het Waterschap Regge en Dinkel	Postbus 5006	7600 GA	ALMELO
Inspecteur van de Volksgezondheid, Ruimtelijke Ordening en Milieu	Postbus 136	6800 AC	ARNHEM
Ministerie van LNV	Postbus 554	7400 AN	DEVENTER
Minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu	Postbus 30945	2500 GX	DEN HAAG
directie Strategie en beleid			
Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek	Kerkstraat 1	3811 CV	AMERSFOORT
Commissie voor de Fysieke Leefomgeving Overijssel	sectie 2a provinciehuis		
Commissie voor de Milieueffectrapportage	Postbus 2345	3500 GH	UTRECHT
NITG-TNO afdeling Grondwater, t.a.v. de heer D.H. Ottema,	Postbus 80015,	3508 TA	UTRECHT

Een exemplaar van deze beschikking hebben wij in Duitsland gezonden aan:

Landkreis Grafschaft Bentheim, Abteilung für Wasser und Boden,	van-Delden-Str. 1 – 7,	D – 48529	Nordhorn
Samtgemeinde Uelsen	Itterbecker Straße 11	D – 49843	Uelsen

Gemeinde Getelo		D – 49843	Duitsland Getelo
Gemeinde Halle,		D – 49843	Duitsland Halle
Gemeinde Itterbeck,		D – 49847	Duitsland Itterbeck
Gemeinde Uelsen, ,	Itterbecker Straße 11	D – 49843	Duitsland Uelsen Duitsland
Niedersächsischer Landesbetrieb für Wasserwirtschaft, Küsten- und Naturschutz (NLWKN), Betriebsstelle Meppen	Haselünner Str. 78	D – 49716	Meppen Duitsland
Behörde für Geoinformation, Landentwicklung und Liegenschaften (GLL) Meppen, Amt für Landentwicklung	Hasebrinkstr. 8	D – 49716	Meppen Duitsland
Landwirtschaftskammer Niedersachsen, Bezirksstelle Emsland – Außenstelle Grafschaft Bentheim,	Berliner Str. 8,	D – 49828	Neuenhaus Duitsland
Landesamt für Bergbau, Energie und Geologie (LBEG)	Stilleweg 2,	D – 30655	Hannover Duitsland
Landesamt für Bergbau, Energie und Geologie (LBEG), Außenstelle Meppen	Vitusstraße 6	D – 49716	Meppen Duitsland
Forstamt Emsland	Ootmarsumer Weg 110	D – 48527	Nordhorn Duitsland
Niedersächsisches Forstamt Ankum	Lindenstraße 2	D – 49577	Ankum Duitsland
Bundesanstalt für Immobilienaufgaben	Koksche Str. 8	D – 49080	Osnabrück Duitsland
Wehrbereichsverwaltung Nord	Hans-Böckler-Allee 16	D – 30173	Hannover Duitsland
Bund für Umwelt und Naturschutz Deutschland (BUND), Landesverband Niedersachsen e. V., Naturschutzbund (NABU), Landesverband Niedersachsen e. V.	Goebenstr. 3 a	D – 30161	Hannover Duitsland
Landesjägerschaft Niedersachsen e. V. Naturschutzverband Niedersachsen e. V. (NVN)	Calenberger Str. 24	D – 30169	Hannover Duitsland
Niedersächsischer	Schopenhauerstr. 21	D – 30625	Hannover Duitsland
	Alleestraße 1	D – 30167	Hannover Duitsland
	Landschaftsstr. 6 A	D – 30159	Hannover

Heimatbund			Duitsland
Schutzgemeinschaft	Prinzenstraße 17	D – 30159	Hannover
Deutscher Wald, Landesverband			Duitsland
Niedersachsen e. V.			
Biologische	Gartenweg 5	D – 26203	Wardenburg
Schutzgemeinschaft			Duitsland
Hunte Weser-Ems e. V.			
Landesverband	Bierstraße 28	D – 49078	Osnabrück
Niedersachsen			Duitsland
Deutsche Gebirgs- u. Wandervereine e. V.			
Aktion	Suddendorfer Allee 1	D – 29386	Hankensbüttel
Fischotterschutz e. V., Otterzentrum			Duitsland
Landesverband	Odeonstraße 12	D – 30159	Hannover
Bürgerinitiative			Duitsland
Umweltschutz			
Niedersachsen e. V.			
Sportfischer-Verband	Mars-la-Tour-Str. 6	D – 26121	Oldenburg
im			Duitsland
Landesfischereiverband			
Weser-Ems e.V.			
WAZ-Niedergrafschaft	Berlinerstraße 12	D - 49828	Neuenhaus
			Duitsland

En aan hen die een zienswijze ten aanzien van het MER of de ontwerpbeschikking hebben ingediend voor zover hiervoor niet genoemd.

naam	Adres	Pc woonplaats
LTO Noord	Postbus 126	7400 AC Deventer
Landschap Overijssel	Huis 'De Horte' Poppenallee 39	7722 KW Dalfsen
Stichting rechtsbijstand	Postbus 10100	5000 JC Tilburg
Stichting rechtsbijstand	Postbus 10100	5000 JC Tilburg
A.S.M. Bokseveld	Veendijk 50	7663 TR Mander
De heer J. Smit	Voorveensweg 7	7664VC Manderveen
Natuur en Milieu Overijssel	Stationsweg 3	8011 CZ Zwolle

Bijlage 2: Maatregelen- monitoringsprogramma (aparte bijlage)

Bijlage 3: Reactienota naar aanleiding van de ingediende zienswijzen (aparte bijlage)